M E R I D I A N E

E ȘEN-TAO

NOAPTEA

EDITURA DE STAT
PENTRU LITERATURĂ ȘI ARTĂ

Lei 2,25

E ȘEN - TAO

NOAPTEA

În romînește de
OVID CONSTANTINESCU și I. PECKER

1960
EDITURA DE STAT PENTRU LITERATURĂ ȘI ARTĂ

Responsabil de carte: S. Hirsch.
Tehnoredactor: S. Malcaş.
Corector: J. Vaisglas.

Dat la cules 06.02.60. Bun de tipar 19.03.60. Tiraj 10.150 ex. Hîrtie semivelină mată de 65 gr. m^2. Ft. 700×1000/32. Coli ed. 4,53. Coli de tipar 4. Ediţia I. Comanda 4635. A. nr. 02561. Pentru bibliotecile mici indicele de clasificare 895.1—32=R.

Tiparul executat sub com. 318 la Combinatul Poligrafic Casa Scînteii „I. V. Stalin". Bucureşti — R.P.R.

Cuvînt înainte

E Şen-tao este pseudonimul literar al lui E Şao-ţziun, care aparţine generaţiei mai vechi de scriitori chinezi. El s-a născut în oraşul Sucijou, din sudul provinciei Ţziansu, în anul 1894, într-o familie de mic-burghezi.

Primii ani de şcoală i-a urmat încă pe baza sistemului uzual în China feudală, un învăţămînt scolastic, care punea accentul pe memorizarea textelor din cărţile confucianiste.

La începutul secolului însă şi în China a început să se introducă sistemul de învăţămînt european, astfel că E Şen-tao începe să frecventeze o asemenea şcoală.

Acest fapt este de mare însemnătate în biografia lui, deoarece îi va determina cariera viitoare şi va constitui una din principalele trăsături ale operei sale literare.

Modestele mijloace materiale ale familiei nu-i îngăduie lui E Şen-tao să urmeze universitatea aşa că, începînd din anul 1911, el îmbrăţişează cariera de învăţător, care l-a reţinut, cu oarecari întreruperi, peste treizeci de ani.

In curînd îşi începe şi activitatea literară, publicînd primele schiţe prin anul 1914—1915, într-o revistă foarte populară. *Libailiu (Sîmbătă)*. Schiţele acestea de început sînt scrise în vechea limbă literară, venian.

In 1919, sub influența Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, în China, are loc o vastă mișcare antiimperialistă și antifeudală, cunoscută sub numele de „mișcarea din 4 mai".

Unul dintre obiectivele acestei mișcări a fost lupta pentru o cultură nouă, pentru revoluția literară. Intelectualitatea progresistă, care a avut un rol conducător în această mișcare, urmărea combaterea ideologiei feudale, a moralei confucianiste, dorind să apropie știința și literatura de popor. In fruntea acestei mișcări se afla Lu Sin, întemeietorul literaturii chineze moderne.

In această perioadă, E Șen-tao începe să publice în revista *Sinciao,* unul din cele mai progresiste periodice ale vremii. Influențat de Lu Sin, el renunță să mai scrie în vechea limbă literară și scrie în limba literară nouă, baihua, care-și trăgea izvoarele din limba vorbită.

Tot în aceeași vreme este numit mai întîi profesor de liceu și apoi profesor de limba și literatura chineză la universitate. Paralel cu această activitate de profesor, el lucrează la unele din cele mai mari edituri din Șanhai.

In anul 1921, mai mulți scriitori de tendință realistă înființează „Asociația pentru studierea literaturii". Alături de cunoscutul scriitor Mao Dun, printre inițiatorii asociației a fost și E Șen-tao, deviza lor în creația artistică fiind: „Artă de dragul vieții și de dragul transformării acestei vieți", opunînd-o vechii concepții, prin care literatura era considerată un mijloc de distracție, un joc.

Asociația populariza, prin revista ei *Siaoșo iuebao,* capodoperele literaturii clasice ruse și ale scriitorilor sovietici, ca și cele mai de seamă lucrări ale scriitorilor realiști din apus. Aici își publică și E Șen-tao creațiile literare.

Intre anii 1920 și 1930, el are o activitate bogată, publicînd cinci volume de schițe și nuvele: *Instrăinare, Incendiul, Sub linie, In oraș* și *Acela care nu este dezgustat.*

In schițele și nuvelele sale, E Șen-tao reflectă viața intelectualității și micii burghezii chineze, cu problemele, frămîntările și puținele ei bucurii. Cum era și firesc, cea mai mare parte din aceste scrieri au în centrul lor școala, sub diferitele ei aspecte, fie că se referă la profesori și învățători care nu-și iubesc profesia („Lecția"), fie că arată situația precară a învățătorului silit să se umilească („Perspectiva"), sau să dea o parte din salariul său în schimbul postului obținut („Orezul") etc., dar critica se extinde și asupra altor aspecte ale societății contemporane.

Intre anii 1924—1927 se desfășoară în China primul război civil revoluționar, prima etapă a revoluției burghezo-democrate chineze. Această perioadă a influențat adînc opera lui E Șen-tao, contribuind la clarificarea ideologică a scriitorului. Evenimente sîngeroase ca ziua de 30 mai 1925, cînd poliția străină din Șanhai a tras într-o demonstrație de oameni ai muncii chinezi, își vor găsi expresia literară în creația cea mai de seamă a lui E Șen-tao, romanul *Invățătorul Ni Huanciji,* a cărui temă principală este drumul intelectualității spre revoluție.

Romanul acesta are o însemnătate deosebită în istoria literaturii chineze, fiind, alături de trilogia lui Mao Dun — *Miezul nopții* — de *Familia* de Ba Țîn și *Ricșa* de Lao Șe, una dintre primele scrieri care reflectă problemele esențiale ce stăteau în acea perioadă în centrul atenției păturilor progresiste ale poporului chinez.

Aceste opere reprezintă în literatura chineză de după 1930 curentul realismului critic și transpuneau în literatură revendicările antiimperialiste și antifeudale ale revoluției, în acea perioadă.

Și în multe dintre nuvelele sale, scrise în perioada de după 1927, cînd începe reacțiunea gomindanistă, E Șen-tao arată aceeași preocupare de a înfățișa veridic realitatea, participarea la frămîntările vremii. Așa de pildă nuvela *Noaptea,* scrisă în 1927, nuvelă care dă și titlul volumului de față, are o valoare de simbol. In afară de faptul că noaptea își făptuiesc fă-

rădelegile lor asasinii gomindaniști, noaptea este și simbolul întunecatei dominații gomindaniste.

După 1937, cînd imperialiștii japonezi dezlănțuie războiul de cotropire împotriva Chinei, scrierile lui E Șen-tao reflectă creșterea conștiinței naționale și a patriotismului păturilor largi ale poporului chinez, hotărîrea oamenilor simpli de a apăra independența națională a Chinei.

Astăzi E Șen-tao este prețuit ca unul dintre cei mai de seamă scriitori chinezi și participă activ la viața politică și culturală a Republicii Populare Chineze.

E.S.P.L.A.

A-FEN

Mătușa Ian, slujnica vecinilor mei, se pregătea să plece la oraș, trimisă de stăpîn cu niște daruri, și urma să se întoarcă tocmai peste vreo două zile.

— Halal de ea! spunea cu jind slujitoarea mea, ce de minunății o să mai vadă acolo!

„Halal, așa-i, îmi zisei în gînd auzind din întîmplare aceste cuvinte, dar nu de mătușa Ian, ci, la drept vorbind, mai degrabă halal de A-Fen, care, cică, o să-i fie noră."

A-Fen abia împlinise doisprezece ani. Povestea ei, cuprinsă în puține cuvinte, cu nimic deosebite, am aflat-o chiar din gura mătușii Ian. A-Fen era fetița unui pescar. Cînd venise pe lume, copilei i se hărăzise drept culcuș barca unde se ținea peștele prins peste zi. Dar nu trecuse mult și taică-său se prăpădise și atunci dăduseră barca în schimbul unui coșciug. Apoi maică-sa se măritase a doua oară. Tatăl vitreg era hamal în gară. Omul însă nu avea o muncă statornică: le venea, deci, greu părinților să tot umble cu copilul

de colo, colo, iar ca să-l crească trebuiau să aibă mijloace. Sfătuiți de unul și de altul se gîndiseră atunci s-o dea pe A-Fen, care împlinise șase ani, în seama mătușii Ian. Mătușa Ian avea și ea un băiat, acum de vreo douăzeci și patru de ani, și-și făcuse din capul locului socotelile. Odată și odată trebuia să-și însoare feciorul, nu era mai cuminte oare să i-o pregătească din vreme pe A-fen? Și așa se întîmplase că A-fen căpătase încă o mamă.

Mătușa Ian se tocmise la vecinii mei împreună cu A-Fen. A-Fen trebuia să care apă de la fîntînă, să cumpere ba una, ba alta, s-o dădăcească pe fetița stăpînilor, care avea cinci anișori. Pe chipul rumen și plin de sănătate al lui A-Fen juca tot timpul un zîmbet voios. Zîmbetul însă se topea de îndată ce se ivea mătușa Ian. A-Fen încercase pe pielea ei cît de grea era mîna ce putea să se abată asupră-i. La ce bun s-o înfrunte?

Mătușa Ian era pururea nemulțumită și pusă tot timpul pe ceartă. Cîte nu înghițea A-Fen din partea ei! Dacă mesteca prea încet, mătușa Ian sărea cu gura: „Ia te uită la ea, parcă-i dusă de pe lume! Mai repede nu poți? Ce, nu mai știi să miști fălcile?" Cînd fata întindea pasul, tropăind de zor cu picioarele, mătușa începea s-o bombăne: „Unde oi fi alergînd așa? După moarte?" De fapt mătușa Ian nu părea de loc mînioasă și chiar dacă se întîmpla s-o certe, în sinea ei era destul de pașnică. O boscorodea ce-o boscorodea și pe urmă își vedea mai departe de

treabă, ca și cum nimic n-ar fi fost. Se apuca să facă socoteala tîrguielilor și, printre picături, își mai înveselea stăpînul cu cîte o glumă deocheată; dar și atunci era mereu pusă pe harță, căci așa îi stătea ei în fire.

Mătușa Ian o plesnea adesea pe fetiță peste cap cu palma ei grea. O plesnea însă fără pricină, ca și atunci cînd o ocăra, nu pentru că ar fi fost mînioasă cumva pe ea.

Dacă odorul stăpînilor, pe care-l dădăcea A-Fen, începea să plîngă în gura mare, mătușa Ian o și pocnea, fără altă vorbă. La fel o pățea fata dacă, aducînd ciubărul plin de la fîntînă, lăsa să picure măcar un strop. Cînd avea un pic de răgaz, mătușa Ian se apuca s-o țesale pe A-Fen. Lațele ei, care de mult nu mai avuseseră de-a face cu pieptenul, erau încîlcite. Mătușa Ian lua pieptenul de lemn și începea să dea cu el prin chica fetei, ca și cum ar fi dat cu o greblă. Era un canon pentru copilă, o treceau lacrimile, dar se ținea tare. Cum întorcea însă capul mătușa, pe obrazul rumen al lui A-Fen flutura din nou zîmbetul. Cu timpul bătăile și ocara ajunseră pentru ea ceva la fel de obișnuit ca somnul și mîncarea. Mi-a rămas totuși în minte una din aceste bătăi pe care nici pînă azi n-am putut-o uita. Intr-o după-amiază mătușa Ian freca niște vase smălțuite, cînd deodată îi scăpase o cratiță din mîini. Cu inima cît un purice, femeia o ridicase de jos, o cercetase grijulie pe toate părțile și răsuflase, în sfîrșit, liniștită: „Of, bine că e întreagă!"

A-Fen tocmai spăla rufe. Şi nu ştiu ce-i venise fetei atunci, că, deodată, ea, care habar n-avea de nimic, se gîndise la dreptate şi la protest. Robotind mai departe, murmurase ca pentru sine:

— Să fi făcut eu asta, m-ai fi snopit!

A-Fen rostise aceste cuvinte mai mult în şoaptă, destul totuşi pentru ca mîna mătuşii să se pună în mişcare.

— Na! Na!

La fiecare lovitură A-Fen scrîşnea mai tare din dinţi şi strîngea mai vîrtos ochii ca, deschizîndu-i apoi, să-i curgă lacrimile şiroaie. Purtarea fetei vădea răbdare şi dîrzenie, ba chiar şi eroism. Cu mîna udă îşi răcorea locurile îndurerate, apa îi şiroia din creştet pe obraz, amestecîndu-se cu lacrimile, dar se sfia să plîngă în gura mare. Şedeam pe scaun şi băieţaşul meu, un prichindel de trei ani, se întîmplase tocmai să fie lîngă mine. Privea cu ochişorii lui vioi, mari, holbaţi, cum mătuşa o burduşea pe A-Fen. Pe faţa lui încordată se zugrăvea spaima şi vedeai c-ar fi vrut s-o zbughească din loc. Copilul întorsese capul, îşi pusese mînuţele pe genunchii mei şi-şi răsfrînsese buza gata-gata să izbucnească în plîns.

— Na!... Na!

Micuţul tresărea la fiecare ghiont de parcă l-ar fi lovit pe el. În cele din urmă nu se mai putuse stăpîni şi izbucnise în plîns. Atunci abia mi-am dat seama ce înseamnă să-ţi fie milă de cineva. Copilul îşi ascunsese faţa între genunchii mei. În sfîrşit, A-Fen se duse să pună rufele la zvîntat.

— Pentru atîta lucru plîngi tu, puiule? întrebase rîzînd mătuşa Ian.

După ce rufele se uscară, A-Fen se întoarse şi se apucă iar de dădăcit copila stăpînilor. Văzînd că mătuşa Ian plecase de acolo, fata prinse glas, depănînd cu însufleţire cîntecul broscuţei verzi, pe care îl cîntă cu dragă inimă copiii de şcoală.

Era în felul de a fi al mătuşii Ian ceva nelalocul său. Care să fi fost pricina? Nu cumva tocmai ceea ce aflasem chiar din gura ei?

Fecioru-său, cu care urma să se mărite A-Fen, îşi făcea ucenicia de dulgher. Din păcate însă mai mult îi da brînci inima spre jocurile de noroc şi băutură decît spre bardă şi rîndea. Odată, pierzînd din gros la joc şi neavînd cu ce să plătească, sărise la bătaie. Îl duseseră la poliţie şi-l puseseră să plătească, numai că el n-avea nici o lescaie. Îl luaseră atunci în pumni. Mătuşa Ian, mînioasă, se oţărîse tare, îşi ieşise din fire, dar ce putea să facă? Ca să-şi scape feciorul fusese nevoită să ducă la poliţie tot ce strînsese, ban cu ban, din puţinul ce-l cîştiga. Mult se mai ostenise pînă să-şi lecuiască băiatul şi să-l pună pe picioare. De cîte ori nu se rugase de el mătuşa să-şi vadă de treabă şi să nu mai joace! Nu trecuseră însă nici trei zile şi veniseră oameni să-i spună că băiatul se înfundase iarăşi într-un tripou. Mătuşa Ian dăduse fuga pînă acolo să-şi ia odorul şi o podidise un plîns cu sughiţuri. Curînd

după aceea îi veni din nou la ureche același zvon. Și tot așa mereu... Mătușa Ian turba de mînie, însă cum îl avea în față pe fecioru-său, îi amuțeau blestemele pe buze, ba de multe ori îi mai dădea și bani de buzunar. Cine știe, poate tocmai de asta ajunsese așa !

După ce mătușa plecă la oraș cu darurile, toată treaba ei rămase, firește, în seama lui A-Fen. În aceste două zile însă A-Fen munci cu mai multă rîvnă și mai cu spor decît atunci cînd o avea pe viitoarea soacră pe cap. Unde pierise oare nepăsarea de mai înainte, încetineala, boroboațele ? Munca era parcă o bucurie pentru ea acum, o desfătare. Chiar în prima zi, pe la orele trei, fata își isprăvi ce avea de făcut peste zi și nu-i mai rămase decît să pregătească cina. Atunci o luă în brațe pe copila stăpînilor și prinse a îngîna un cîntec de leagăn. A-Fen cam încurca cuvintele și melodia ; sunetele picurau însă pline de gingășie, fără întrerupere, cînd mai încet, cînd mai tare, și cîntecul dobîndi farmecul său firesc. Copila rîse molcom și se rugă de A-Fen să cînte mai departe. A-Fen căpătă curaj și, bătînd-o ocrotitor pe spate, începu să cînte în gura mare, ca școlarii năzdrăvani.

Niciodată nu cîntase A-Fen cu atîta foc. De obicei, chiar atunci cînd mătușa Ian nu era pe aproape, A-Fen abia dacă îngîna cîte un cîntec, căci dacă și-ar fi dat drumul la glas, s-ar fi putut s-o audă bătrîna și fata s-ar fi pomenit cu un ghiont în spate. De astă dată, însă, o făcea din toată inima și, isprăvind de cîntat, se simți fericită. Cîntecul se împleti cu rîsul, și rîsul

acela, nevinovat și voios, acoperi melodia. Ocările și pumnii mătușii Ian, munca anevoioasă, peste puterile ei — toate fuseseră date uitării, pieriseră ca prin minune. A-Fen simțea doar că viața ei e veselă, liberă, veșnică. De aceea rîdea din toată inima, fără să-i pese, și rîsul ei suna mai plăcut la ureche decît orice cîntec.

La picioarele fetei se tolănise un pisoi alb. Și, cum șorțul lui A-Fen flutura încet, pisoiul, ba scoțînd ghearele, ba strîngîndu-le, se tot căznea să-l apuce. A-Fen smuci într-adins de un colț al șorțului ; pisicul vru să se salte pe lăbuțele dinapoi, dar nu se putu cumpăni și se dădu tumba ca după aceea să sară din nou. Nostim pisoi, mai mare dragul să-l vezi, alb și pufos ! Și cu cîtă duioșie se uita la A-Fen, ca și cum i-ar fi cerșit dragostea. O rugase oare pînă atunci vreo făptură s-o iubească ? Știuse oare ea ce înseamnă a ține la cineva mai înainte ? — Uite, mițul ăsta avea nevoie de dragostea ei și ea își deschisese inima. A-Fen putu, în sfîrșit, să dea frîu liber simțămintelor ei atîta vreme înăbușite. Văzuse pisicul ăsta de atîtea ori mai înainte, dar niciodată pînă atunci nu se sinchisise de el ! Abia acum, în clipa asta, legase prietenie cu el. Lăsă copila din brațe, îi spuse să stea lîngă scaun, își dezlegă șorțul și începu să tîrască baierele pe dușumea, momind pisicul. Motănașul se pitula, se încorda tot și deodată se năpustea să înhațe șiretul. A-Fen începu să se învîrtească prin odaie cu pisoiul după ea. Acesta se căznea mereu să sară cît mai sus și să apuce baie-

rele, dar fără folos. Salturile sprinţare ale animalului erau atît de graţioase încît părea prins în vîrtejul unui dans; încîntată, A-Fen avea din ce în ce mai mult chef să-l întărîte. Parcă zbura prin odaie şi-i tot dădea ghes, rîzînd:

— Aici, aici!

Broboane de sudoare îi acoperiseră faţa. Multe de tot, ca lacrimile din celelalte zile. Şi gîfîia de parcă ar fi cărat apă de la fîntînă. Credeţi însă că s-ar fi îndurat cumva să părăsească jocul? În clipele acelea uitase şi de ocări şi de bătăi şi de munca istovitoare, uitase chiar şi de sine. Şi dacă lucrul cel mai de seamă pe lume e dragostea, dorul de viaţă şi bucuria, atunci în acele clipe inima lui A-Fen îmbrăţişase lumea întreagă.

LECŢIA

Clopoţelul îl aduse în clasă ca şi pe ceilalţi şcolari. Nu avea nici un gînd în minte, totul se petrecea la fel ca în orişicare zi, aşa încît picioarele îl purtau de la sine încotro trebuia.

Era un noduleţ plin de viaţă. Ochişorii negri nu aveau o clipă astîmpăr, dîndu-i în vileag gîndurile cele mai ascunse.

Ţinea în mînă o cutie de ţigări, înţesată cu frunze de dud de un verde proaspăt. Peste frunze se tîrau viermişori mici de mătase, bătînd în cenuşiu. Băiatul aşeză cutia pe genunchi, ca pe o masă.

Ridicînd puţin capacul, îşi aplecă fără să vrea ochii şi sufletul îi fu, ca şi privirea, furat de toată colcăiala aceea. Şi nu ştiu cum, dar parcă se făcea că şi el se preschimbase într-un viermuşor... Iată-l cum se tîra pe un covor curat, de un verde proaspăt, înfruptîndu-se din hrana aceea dulce, înmiresmată. Ce desfătare! Prietenii lui, cu chipuri blînde, se gătiseră cu haine

de carnaval și se roteau într-un dans mlădios. Mai mare dragul!

Și ceilalți școlari simțeau mai toți același lucru. Pîndeau cu ochii gîngăniile din cutie, apoi se uitau la colegii lor zîmbind și chicoteau de plăcere. Alții se ridicaseră de la locurile lor și se foiau în jurul celorlalți, iscodindu-i cu privirea.

Nici un elev nu ședea liniștit în bancă, fiecare găsindu-și cîte ceva de lucru.

Să se fi aflat vreun mare pictor, compozitor sau scriitor în stare să tălmăcească starea de spirit a copiilor în clipele acelea, cu siguranță că ar fi plăsmuit o operă de artă de o rară frumusețe, care s-ar fi putut intitula: „Freamătul vieții".

Băiatul însă habar n-avea de toate astea. Nici măcar nu-și dădea seama că e o frîntură din viața asta freamătătoare! Cu el se petrecuse doar o schimbare, nu mai era un băiat ca toți ceilalți, ci un viermușor de mătase.

Deodată se auziră niște pași. O clipă mai tîrziu intră solemn în clasă un domn cu o mutră încruntată, aspră. Se iscă o harababură de tropote și pocnituri de pupitre. Apoi totul se potoli.

Zarva aceea neașteptată, răzbătînd pînă la conștiința băiatului, îl sili să redevină din vierme de mătase iarăși ceea ce fusese. Văzîndu-l pe domnul Fan, profesorul de științe naturale, că intră în clasă, scoase din sertar, ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat, manualul și-l deschise pe bancă. Nu mai putea ține acum

în mînă cutia cu gîngăniile care se tot vînzoleau. Și, cum sertarul rămăsese crăpat, băiatul strecură la iuțeală cutia înăuntru. Știa, după o îndelungată experiență, să execute această operație cu atîta iscusință, încît nimeni să nu poată bănui nimic.

Cu toate că mîinile lui nu mai erau acum ocupate, umbla cu gîndul aiurea. Își făcea socoteala că frunzele abia aveau să-i ajungă pînă a doua zi să-și hrănească viermișorii.

„Mîine va trebui să culeg altele, își spuse el. Am să mă duc cu Van Fu."

Deodată își aduse aminte de prietenul lui cel mai bun, Lu-Iuan. Cîteșitrei erau nedespărțiți, hoinăreau și se jucau împreună. Că era vorba de zbenguială sau de ștrengării, domnea cea mai deplină înțelegere între ei.

„De ce l-o fi obligat oare domnul profesor Lu pe Lu-Iuan să-și cumpere cartea de engleză? Doar făceam lecțiile împreună, Lu-Iuan învăța bine, ce rost mai avea s-o cumpere?"

Între timp, în clasă, răsunau cuvintele profesorului, rostite tare și cu gravitate.

— Există două categorii de corpuri cerești: cele care ocupă un loc determinat în spațiu și care radiază lumină se numesc stele și sînt fixe; iar cele care execută o mișcare de rotație și nu au lumină proprie se numesc planete...

Cufundat cum era în gîndurile lui, băiatul nici nu se străduia măcar să priceapă cuvintele profesorului.

„Cînd domnul i-a spus să-și cumpere cartea, Lu-Iuan a lăsat doar capul în jos, chipurile că așa o să facă, dar de cumpărat n-a cumpărat-o. Și cît m-am ținut de el: «Du-te și ia-ți-o, să se termine o dată, cel puțin așa n-o să te mai sîcîie în fiecare zi domnul». Lu-Iuan, însă, tăcea mîlc și punea capul în piept. Nici eu nu prea eram dumirit ce-o fi vrut să spună atunci domnul: nu puteam și pace să pricep ce-i aceea «să fii nedemn» și «elev ești tu fără cărți ?». De cînd îl știu eu pe Lu-Iuan nu l-am văzut niciodată supărat, dar atunci parcă-și ieșise din fire cînd i-a vorbit domnul așa: se făcuse stacojiu la față ca un bețiv, i se umflaseră vinele de la tîmple și-i dăduseră lacrimile. A ridicat deodată capul și i-a spus răspicat: «N-am cărți și de-aia nu sînt demn să învăț aici la școală. M-am lămurit. Dar o să se găsească undeva un loc și pentru mine unde să mi se dea voie să învăț carte...» Am înlemnit cu toții, uluiți, chiar și domnul."

— Orbita... în mod invariabil... după o mișcare de rotație revine în locul inițial... globul terestru...

Cuvintele profesorului abia ajungeau la urechea băiatului.

„Și pînă la urmă Lu-Iuan s-a ținut de cuvînt. A doua zi n-a mai venit la școală și a lipsit așa cîteva zile în șir. Atunci m-am dus să-l caut acasă la el și maică-sa mi-a spus că l-au trimis cu cineva, un neam de-al lor, la Șanhai. Ce o fi făcînd acum, nu știu. Cum de s-o fi îndurat Lu-Iuan să se despartă de maică-sa ?"

Dus pe gînduri, băiatului îi lunecară privirile spre banca în care ședea de obicei Lu-Iuan. Pe pupitru se așternuse un strat subțire de praf, iar ici și colo zăceau cocoloașe de hîrtie și frunze de dud, aruncate de elevi.

Frunzele uscate de dud îi aduseră din nou aminte că a doua zi dimineața trebuia să facă rost de hrană pentru viermii de mătase.

„Mîine, cum mă scol, mă duc la Van Fu, hotărî el. O să culegem amîndoi frunze de dud și o să ne jucăm, și după ce ne-om sătura de joacă, om merge împreună la școală. Cred că pedagogul n-o să-mi pună absență. Dar de unde să luăm frunze ? Ar fi duzii de lîngă zidul acela dărăpănat, dar frunzele nu-s bune de nimic, sînt și puține și prea mici. În crîng, însă, pe malul gîrlei Mianian sînt frunze tot una și una! Ce frumos e acolo! Acolo e de noi, nici vorbă !"

— ... Izvoare calde... flora și fauna... viața... fără ea... închipuiți-vă numai... ce ar fi fost ?

Profesorul Fan vorbea cu însuflețire, ba chiar avea un zîmbet neobișnuit pe față. Ultimele cuvinte „ce ar fi fost ?" le rosti cu un tremur necunoscut în glas. O clipă se făcu tăcere în clasă, apoi izbucniră răspunsuri hazlii. „Ar fi venit moartea pe pămînt", „Viața n-ar mai fi fost posibilă", „Soarele-i ca un cuptor uriaș pentru noi". Cuvintele se învălmășeau și toată clasa era plină de freamăt și neastîmpăr.

Abia atunci băiatul se uită în jur și deslușind întrebarea profesorului, repetă după ceilalți: „Viața n-ar

mai fi fost posibilă". Gîndurile sale însă și zburaseră din nou spre gîrla Mianian. „Să fi avut o bărcuță la îndemînă, ne-am fi putut plimba pe apă. Ar fi ca-n povești! Rîndul trecut am dat peste o luntre părăsită. Și cum era chiar lîngă mal, țuști în ea și dă-i bătaie cu niște bețe de bambus în chip de vîsle. Țărmurile înverzite începuseră să lunece pe lîngă noi, legănîndu-se. De bucurie am început să batem din palme și să strigăm. Pîlcuri de peștișori, sprinteni ca niște suveici micuțe, săgetau unda trecînd pe sub barcă. Am încercat să-i prind eu, dar nu ne-am ales decît cu o mînă de verdeață, peștișorii ia-i de unde nu-s. Deodată, Lu-Iuan și-a cufundat pe negîndite mîna în apă și m-a stropit pe obraz. Și ține-te rîs... Băieții ziceau că-s un pescar păgubos, care nu știe ce-i teama de apă. Din păcate, tocmai atunci am văzut că pe mal venea repede, repede, spre noi pedagogul. S-a oprit chiar la marginea apei, a zîmbit așa, strîmb, și nici una, nici două, ne-a poftit frumușel să coborîm pe uscat. Asta ne-a tăiat tot cheful numaidecît. Am tras barca la mal și ne-am dat jos din ea rînd pe rînd.

Afurisit bucluc! Cum am pus piciorul pe țărm, pedagogului i-a pierit zîmbetul. Ne-a luat la trei păzește și dă-i cu mustrări și ocară. Cică ne-am fi pus viața în joc cu nesăbuință, că habar n-aveam de primejdii, că ne-o facem singuri, cu mîna noastră. Noi..."

— Polul Nord... Polul Sud... axa...

Cuvintele auzite ca prin vis izbeau cînd și cînd atenția băiatului.

Deodată fu trezit din gînduri de niște șoapte împrăștiate. Colegii săi priveau spre fereastra din dreapta și tot arătau cu degetul spre ea pe furiș, șușotind între ei. Luînd aminte, băiatul se uită și el spre fereastră și zări un fluture alb, care fîlfîia în dreptul geamului; bătea din aripioare atît de repede, încît părea un cocoloș. La un moment dat, gîza se izbi de geam, ca și cum ar fi vrut să intre în clasă. Lovindu-se de obstacolul acela străveziu, se trase îndărăt, lăsînd o dîră de pulbere pe sticlă.

„Ce păcat că n-a putut să intre, se gîndi băiatul. Tare mi-e urîtă hărăbaia asta de clasă. Dacă am da drumul fluturilor înăuntru — fie ei albi, galbeni sau pestriți, ar fi mult mai vesel și mai plăcut aici. De ce n-or fi deschizînd fereastra să-l lase înăuntru?"

Și fără să vrea buzele-i șoptiră gîndul:

— Deschideți fereastra!

In aceeași clipă, tot așa, fără știre, se ridicară și alte glasuri:

— Deschideți fereastra!

Domnul Fan tăcu brusc. Sub privirea-i încruntată, școlarii își strunîră atenția, dînd pace gîzei.

— Un fluture, rosti mustrător profesorul, ce ați văzut la el? Lăsați-l să zboare. Aici e vorba de lungime... distanță... cîte grade?

Ultimele cuvinte băiatul nici nu le mai auzi. Plecîndu-și capul, se prefăcu a citi în carte, dar pe furiș

își arunca mereu ochii pe fereastră. Fluturele își luase de mult zborul. Băiatul căzu din nou pe gînduri : „Unde o fi acum fluturașul ? O fi colindînd prin lunca de pe malul apei, lîngă podeț sau o fi plutind în aerul înmiresmat de florile vineții de fasole ? Ori o fi zburînd mai departe, spre gîrlă, pe sub plopi, unde înfloresc răsurile, să se înfrupte din nectarul lor ca mierea ? Sau poate c-are să se mai întoarcă o dată ca să-l mai văd ?"

Băiatul nu slăbea din ochi fereastra, doar, doar se va întoarce fluturașul, obosit de zbor. Glasul profesorului ce-i ajungea ca prin vis la ureche, clasa plină de copii — toate astea nici nu mai existau pentru el.

Clipele se depănau agale, ca undele unui firicel de apă nevăzut, ce curgea mereu, fără încetare.

Afară, la fereastră, copacii se legănau în vînt : păreau că dansează, înclinîndu-și mereu capul și dînd din mîini. Costumul lor de bal de un verde crud, mlădierea lor îi tulburau sufletul. Copacii păreau să îngîne un cîntec de leagăn duios ; simți cà o moleșeală în tot trupul și o dulce toropire îi cuprinse inima. Glasurile împletite a două păsărele îi ajunseră la ureche, apoi ruga molcomă, înăbușită a unui bondar... Și deodată o îndoială tainică, atît de proprie firii omenești, i se strecură în suflet : „Domnul vorbea odată despre propagarea sunetului în aer. Dar ce este sunetul ? Și dacă se propagă în aer, cum se face oare că-l prinde urechea ?"

Își aduse aminte de un balon mare de sticlă, înăuntrul căruia se afla un clopoțel curios. „Domnul zicea că a adus aparatul ca să ne arate cum se propagă sunetul în aer. A scos aerul dinăuntru cu o pompă, și pe urmă a început să scuture balonul făcînd să se miște tare de tot limba clopoțelului, și totuși nu s-a auzit nimic. De unde poți să știi, poate că e într-adevăr așa ! Pompa de aer, ce-i drept, am văzut-o cu ochii mei — doi cilindri de sticlă pe un suport de lemn. Dar cum scoate aerul, asta n-am mai putut vedea."

„Domnul ne tot spune mereu : «Nu e voie să puneți mîna pe aparate, ajunge numai să vă uitați la ele». Dar cum ar putea oare ochii să înlocuiască urechile dacă vrem să ne dăm cu adevărat seama cum vine socoteala asta cu propagarea sunetului ?"

Acum nici nu mai lua aminte la profesor, nu avea urechi decît pentru simfonia naturii ce fremăta afară, la fereastră. Și bucuria amețitoare ce-i cuprinsese sufletul nu se putea asemui nici pe departe cu simțămîntul pe care i-l trezeau sunetele monotone înăbușite ale armoniului.

În fiecare zi, după lecții, băiatul se ducea să hoinărească pe cîmp. Era cea mai mare plăcere a lui. Fire puternice îl țineau de mult legat de natură. Se va găsi oare vreun instrument muzical în stare să rupă asemenea legături trainice ?

...Ar fi greu însă de zugrăvit starea sufletească a băiatului. Încăperea aceea îmbîcsită nu avea nimic care să-l impresioneze.

Deodată, clasa se învioră din nou. Un cîntec zglobiu, vesel îi aduse aminte că lecția se terminase. Băiatul se grăbi să deschidă sertarul și scoase dinăuntru cutia, ca să vadă ce făceau prietenii săi, gigîlicile. Viermișorii de mătase erau și ei o fărîmă din natură. Legăturile lui cu natura se dovedeau așadar a fi tot atît de trainice ca și pînă acum.

Orezul

— E timpul să începeți lecția, unde-i domnul învățător ?...

Alcătuită din două încăperi, școala stă gîrbovită sub povara vremii de parc-ar fi gheboasă. Prin fața casei trece șleaul mîncat de ploi, ce leagă vatra satului de ogoarele inundabile de lîngă rîu.

E miez de toamnă. Pe cerul albăstrui, pîclos, călătoresc nori, aidoma solzilor de pește. Soarele de dimineață își cerne razele peste frunzișul sălciei, care capătă o culoare primăvăratică. Spicele ușoare de orez se leagănă în vîntul ce face să tălăzuiască lanurile. Iar hăt, încolo, crîngul frumos și tăcut cuprinde satul ca o verigă lată. Undeva, departe, abia se aude hămăitul cîinilor. Minunat anotimp și cîtă poezie în colțișorul ăsta de lume !

Din păcate, însă, oamenilor din partea locului nu le arde de loc de poezie.

O spaimă, o spaimă de neînchipuit îngheață inimile celor șapte copii din clasă : o dată cu sosirea toamnei

rîul s-a umflat atît de tare, încît apele s-au revărsat peste maluri ajungînd la nivelul ogoarelor. Spicele de orez abia dacă mai ies cu trei țuni[1] deasupra apei. Părinții umblă toată ziua cu moartea în suflet și mereu îi auzi oftînd din greu: „O să murim de foame!“

— De ce să murim cînd avem lanuri de orez? întreabă nedumeriți copiii, care nu sînt în stare să priceapă toate astea.

— Voi nu vedeți, le răspund cei mari, că apa a potopit lanurile și că n-o să se mai coacă nici un bob de orez?

— De ce v-ați apucat să-l vindeți cu ghiotura anul trecut, ce bine ne-ar fi prins acum, le întorc vorba copiii.

— Cine credeți c-avea poftă să-l vîndă? Da' ce știți voi?

— Păi, atunci nu ne mai ducem la școală și învîrtim cîteva zile în șir la roata de apă și o să vedeți c-o să iasă bine.

— Și unde vreți să pompați apa, caută să le deschidă capul părinții, cînd puhoiul a trecut peste ogoare?

Copiii încep să-și dea seama că știu mai puțin decît cei vîrstnici. Moartea prin înfometare, mai adevărată decît toate, începe să mijească în închipuirea lor.

„Pesemne că-i la fel ca somnul, se gîndesc ei, o beznă de nepătruns. Și cînd te cuprinde, nu mai poți

[1] Unitate de măsură egală cu 3,2 cm.

nici să mănînci, nici să te joci, nici să te miști, ca și cum ai fi legat de mîini și de picioare, și cine știe dac-o fi să te slobozească vreodată.“

Gîndurile astea îi fac să se cutremure, pentru că nici unul dintre ei nu se poate dumiri ce-i aceea moarte și de ce trebuie neapărat să vină. Fără să vrea, școlarii încep a-și pierde zburdălnicia lor de toate zilele: nu le mai arde să se fugărească, iar larma lor nu mai e atît de veselă ca altădată. Șed potoliți în clasă și își povestesc în șoaptă tot felul de năzbîtii despre greierii pe care i-au prins. În glasurile lor se simte însă spaimă și tristețe.

În odaie, în stînga, e un pat, la căpătîiul căruia se află o masă neacoperită. În colț, lîngă sobă, zac grămadă lemne, căzănele, ulcioare și alte obiecte casnice. Toate astea sînt cufundate în întuneric și anevoie poți să le deslușești contururile. Doar printr-o gaură lată de un ci[1] răzbate în odaie un snop de raze așternînd o pată pe podeaua vălurită, lipită cu pămînt. Un perete subțire de scînduri împarte în două încăperea; și într-o parte și-n cealaltă, ferestrele sînt deschise, dar partea din dreapta pare mai luminoasă. O tablă neagră atîrnă strîmbă pe despărțitura de scînduri. În afară de douăsprezece bănci și o masă mare, dreptunghiulară, altceva nu se mai află în odaie, dar nici lucrurile astea nu sînt așezate cum trebuie.

Copiii șed cu capetele apropiate și sporovăiesc, cum și în ce fel se prind greierii. La început au vorbit pe

[1] Unitate de măsură egală cu 3,2 cm.

șoptite, mai apoi, însă, uitînd de toți și de toate, își dau drumul la glas, ba, într-o vreme, un ștrengar, trîntind palma pe masă, strigă în gura mare:

— Nici nu știți ce greiere am dibuit lîngă un hlujean de porumb și haț! l-am și înșfăcat. A bătut trei ca el și...[1]

În aceeași clipă în ușa de lîngă tablă răsare cineva. Zărind un om necunoscut, băieții își ațintesc toți privirile asupra lui, iar ștrengarul, care pălăvrăgea în gura mare, tace mîlc. Copiii știu ei ceva despre omul ăsta, însă destul de puțin.

„E un domn mare, le-au spus părinții lor, se duce adesea la iamîn[2] și stă de vorbă cu slujbașii de la prefectură. Domnul vostru e la cheremul lui, ba chiar îi știe de frică."

Asta e tot ce au putut să afle despre el școlarii. Cu toate astea nu le-a sărit inima din loc, deși e îmbrăcat ca din cutie.

Intrînd în clasă, noul-venit le aruncă o privire absentă, apoi, încruntîndu-se deodată, începe să se uite mai cu luare-aminte în jur: pare indignat. Pe urmă pufnește cu dispreț și se întoarce către elevi, adresîndu-le întrebarea cu care începe povestirea de față.

---

[1] Un joc foarte răspîndit printre copiii chinezi sînt „luptele de greieri". Doi jucători iau fiecare cîte un greiere și, punîndu-i să se încaiere, așteaptă să vadă care din ei va ieși învingător.

[2] În China, înainte de instaurarea R. P. Chineze, reședința funcționarilor administrativi locali.

Învățătorul sosește cu un coș de bambus în mînă, încărcat cu ridichi, brînză de soia, sticle cu ulei și altele de-ale gurii. Asta numai într-o mînă, căci în cealaltă ține un pește sărat, de vreo șapte țuni. Vine repede, repede, dinspre holdele de lîngă rîu, ce putrezesc înecate. Fața ciolănoasă îi e stacojie pînă la grumaz; omul privește cu niște ochi rătăciți drept înainte, pe drum. Gîfîie că abia-și mai trage sufletul.

A aflat vestea. S-a întîlnit pe drum cu o femeie care i-a spus:

— Știți c-a venit șeful dumneavoastră, l-am văzut adineauri intrînd la școală. Și-a lăsat barca colo, după gardul dinspre răsărit.

Știrea că a venit șeful îl bagă pe învățător în sperieți; simte că începe să tremure și parcă i-a zburat totul din minte. Și pornește în goană, cu coșul în mînă. Ochii i-au rămas pironiți drept înainte, ca și cum nu mai vor să-i dea ascultare.

Cu chiu, cu vai, a căpătat U postul acesta de învățător. Doar prin recomandarea stăruitoare a șenșiului[1], pe care îl cunoștea, a ajuns să fie înscris pentru audiență la unul din membrii consiliului pentru învățămînt. Trăgea nădejde să dobîndească un post și ardea de nerăbdare să afle o veste bună. Pînă a nu fi intrat ca învățător la școală, U ținea birtul din sat, care-i aducea cîștig pe sezon cam la vreo cinci

---

[1] Persoană cu vază, aparținînd castei celor învățați, care trecuse examenele legiuite în China feudală și avea dreptul să fie numit în funcții de stat.

mii de ţiania[1]. Negustoria însă era o povară prea grea pentru umerii săi. U simţea că nu mai e în stare s-o ducă în spate şi că trebuia neapărat să găsească altă cale. Era firesc ca, în clipa cînd această cale i s-a deschis în faţă, să aştepte cu atîta nerăbdare o veste.

A avut însă de aşteptat un an întreg. Pînă şi în somn se vedea la noua lui îndeletnicire. În cele din urmă, primise o scrisoare din partea unui membru al consiliului pentru învăţămînt. Acesta îl poftea la el acasă, să stea de vorbă între patru ochi. De bună seamă, faptul acesta era datorat recomandaţiei călduroase. U pusese scrisoarea deoparte, apoi o mai citise de cîteva ori. După toate semnele, părea că treaba merge strună şi că e nevoie să se grăbească. Fără să vrea, însă, în inima lui se strecura îndoiala.

Abia la cea de-a treia încercare, cînd pierduse orice nădejde să mai ajungă vreodată la înaltul personaj, obţinu ca acesta să-l primească. Viitorul învăţător şedea pe colţul unui scaun menit vizitatorilor, îndoit din şale şi abia putînd să-şi ţină echilibrul. Îşi pironise privirile în podea fără să vadă nimic, nici salonul, nici pe gazda care îi vorbea. Stăpînul casei stătea în cămaşă, tolănit într-un fotoliu de paie şi-l spiona cu coada ochiului pe solicitant, ţinîndu-şi mîna dreaptă rezemată pe o pernă. În clipa aceea îi încolţi în minte un gînd neplăcut. Fără să ştie de ce, domnul

[1] Monedă chineză.

U i se părea antipatic. Cu un aer absent murmură apoi printre dinţi:

— Nu-i chiar aşa uşor să înveţi copiii.

Broboane de sudoare năpădiseră faţa vizitatorului, care nu se simţea de loc la largul lui. Se gîndise că, pe bună dreptate, a fi învăţător nu e chiar floare la ureche.

— Aşa e... bolborosi el cu o voce tremurătoare.

— Şcoala sătească numărul doi n-are învăţător. Mă gîndeam să te numesc pe dumneata. Mi se pare însă că n-ai absolvit şcoala normală?

— N-n-nu.

Domnul U se căia grozav că-i scăpase vorba asta din gură, dar după felul cum îi fusese pusă întrebarea, nu putuse să răspundă altfel.

— Asta încurcă lucrurile! La şcoala asta elevii sînt toţi copii de ţărani şi mă tem că un învăţător care nu ştie cum să predea n-o să obţină cine ştie ce rezultate.

În încăpere se aşternuse tăcerea, şi domnul U avusese impresia că aude cum îi bate pulsul. Cu răsuflarea tăiată, solicitantul răspunsese:

— Există atîtea cărţi de metodică. Am să-mi cumpăr şi eu una s-o studiez. Şi pe urmă sper c-o să-mi daţi îndrumări dumneavoastră.

— Bine, mai vorbim noi, pusese capăt convorbirii gazda.

Ieşind, domnul U simţise cum toate speranţele sale se ofilesc chiar dintru început şi cum deznădejdea îl mînă din nou pe un drum încîlcit şi întunecat. Îl nă-

pădiseră îndoiala și groaza. Nu-i mai rămînea altceva de făcut decît să se adreseze din nou șenșiului pe care îl cunoștea. Intervenția acestuia îl aduse din nou acasă la înaltul personaj.

— Eram gata la un moment dat să numesc pe altcineva, un absolvent al școlii normale, îi spuse acesta sever, dat fiind însă că mi-ai fost recomandat, te numesc pe dumneata în postul ăsta.

„Nu, nu, nu se poate să mă fi înșelat. Am auzit cu urechile mele că mă numește", se gîndi domnul U. Era atît de emoționat încît nu mai știa ce să spună. În schimb, capul i se înclinase de la sine și mai mult.

— La noi, e stabilit că toți cei care n-au studii pedagogice primesc un salariu de șase iuani[1] pe lună. Poimîine te poți prezenta la școală.

Rostind de cîteva ori în șir „am înțeles", domnul U plecase.

Din clipa aceea începuse pentru el o viață nouă. O lună mai tîrziu, învățătorul pățise ceva curios. Prezentîndu-se superiorului său pentru a-și primi leafa, acesta îi înmînase doar trei iuani, făgăduind să-i dea restul peste zece zile. Îl pusese totuși să iscălească o chitanță de zece iuani. „Pesemne c-o fi greșit", își spusese în sinea lui domnul U. Conștiința nimicniciei sale și gîndul că avea un cîștig asigurat îl opriseră să mai pună vreo întrebare.

---

[1] Principala unitate monetară în China.

„N-am studii pedagogice. Sînt atîția oameni cu diplome în buzunar, care umblă după cîte un post! Șase iuani înseamnă totuși mai mult decît ce scoteam la birt."

Ascunzîndu-și în adîncul sufletului îndoielile, U se înapoiase acasă cu trei iuani...

. . . .

La întrebarea înaltului oaspete, copiii răspund într-un glas:

— Domnul s-a dus în piață să cumpere brînză de soia și ceapă.

Spunînd asta, unii dintre ei chicotesc.

— Și încă nu s-a întors. Ce harababură! mormăie pe sub nas străinul. Tace o clipă, apoi întreabă din nou: Și asta se întîmplă în fiecare zi?

— Da, în fiecare zi. Domnul U trebuie să și mănînce, răspunde un băiat cu o coadă lungă.

— Cîteodată îi mai cumpără ba una, ba alta, mama, sare un altul.

— Nu vă luați după ei, dînsul doar...

Elevul, un băiat dezghețat, cu o verigă de argint în ureche, nu apucă să-și termine vorba, că învățătorul intră buzna în clasă. Dînd cu ochii de înaltul personaj, care stă mînios în fața tablei, bietul om se fîstîcește de tot, neștiind ce să facă. N-are nimic în mîini: tîrguielile, pesemne, le-a dosit după sobă. Cumpănindu-se ba pe un picior, ba pe altul, învățătorul împreună mîinile și face o plecăciune pînă la pămînt, ca să-și întîmpine superiorul.

Acesta îi răspunde la salut moțăind din cap și rostește rece:

— Ora cînd trebuia să înceapă lecțiile a trecut de mult și dumneata încă nu ești la postul dumitale.

Domnul U se căznește să găsească un răspuns potrivit, dar nu e chip să-și adune gîndurile. Văzîndu-l speriat, copiii pufnesc iarăși în rîs. N-are nici un rost să se ascundă și, împleticindu-se de spaimă la vorbă, învățătorul mărturisește tot:

— M-am dus în piață să-mi cumpăr de-ale mîncării și n-am băgat de seamă că-i tîrziu.

— Să-ți cumperi de-ale mîncării! îl îngînă cu glas tare superiorul. E timpul să-ți începi lecțiile, elevii stau în clasă și așteaptă și dumneata umbli după tîrguieli.

— N-am să mai fac! izbucnește învățătorul, luîndu-l gura pe dinainte.

La aceste cuvinte băieții pufnesc în rîs și încep să șușotească între ei, arătîndu-l cu degetul:

— Domnul o să stea nemîncat! Domnul o să stea nemîncat!

Oaspetele își dă seama că domnul U nu prea e bun pedagog. Cu cît îl măsoară din ochi, cu atît i se pare mai lipsit de orice calități. Aici e buba: omul n-are nici un pic de interes pentru îndeletnicirea sa, nici prin gînd nu-i trece să-și facă datoria cum trebuie. Aducîndu-și aminte, însă, pentru ce a venit, străinul se stăpînește. Și, cum a obosit de atîta stat în picioare, suflă de cîteva ori praful de pe scaun și, ridi-

cîndu-și cu demnitate poalele halatului, ca să nu și-l boțească, se așază tacticos. Își reazemă apoi capul în mîna dreaptă și, ca și cum nu s-ar fi întîmplat nimic, încruntă ușor din sprîncene și spune:

— E prea mare harababură aici la dumneata și, cum văd, numărul elevilor nu ajunge nici măcar pînă la zece! Zilele astea trebuie să vină inspectorul școlar din partea locului. Dacă o să găsească numai atîția elevi, o să tragă concluzia că școala asta n-are nici un rost să existe. Ca să-ți mai îmbunătățești situația, trebuie să faci rost, cum oi ști, de vreo zece elevi. Ia și dumneata niște copii acolo, care or fi, numai să stea cuminți în oră. De altfel, asta-i treaba dumitale, nu a mea, așa că vezi, ai grijă.

Rostind acestea își netezește cu mîna buza de sus, ca moșnegii cînd își răsucesc mustața, ațintindu-și totodată ochii asupra învățătorului. Cătușele nevăzute ce-l țineau pe acesta ferecat se desprinseseră aproape cu totul. Acum, că-i trecuse spaima, simte o adîncă recunoștință. O bucurie năvalnică îi cotropește inima. Deși nu prea se dumirește cum are să poată „face rost" de elevi, șovăie totuși să-l întrebe ceva, și ducînd mîna la piept bolborosește doar:

— Mulțumesc domniei-voastre pentru sfat, mulțumesc pentru sfat!

Deodată își aduce aminte: „A picat tocmai la timpul potrivit, de două ori am fost la domnia-sa și tot n-am apucat să lămuresc lucrurile, acum că a venit domnia-sa în persoană la mine..." Parcă îi dă cineva ghies:

— Pentru luna trecută...

Se fîstîcește însă și se simte stingherit.

— Ce? îl întreabă cu glas tare „domnia-sa".

— Pentru luna trecută...

Învățătorul își pierde de tot cumpătul. Nu îndrăznește să se uite în ochii superiorului său, nu mai îndrăznește nici să-și termine vorba.

— Ei, ce mai e? Spune.

Dîndu-și seama că nu mai poate să tacă, U murmură cu inima cît un purice:

— Binevoiți, vă rog, să-mi dați și restul de salariu, pe care nu l-am primit luna trecută, se mulțumește el să spună.

— Pentru ce?

— De cînd aștept banii ăștia, să-i am pentru mîncare!

— Păi nu ți-ai cumpărat de mîncare? Ce mai vrei?

— Familia. Sînt trei guri acasă. Credeți că la mine mă gîndesc? Familia așteaptă.

Urechile copiilor prind cuvîntul „mîncare". La început, văzînd că învățătorul și oaspetele sînt ocupați să discute, elevii nu se mai sinchisesc de ei. De astă dată însă parcă-i trezește cineva. Băiatul cu coadă mare îl trage de haină pe cel din fața lui ca să-i spună:

— Ai auzit? Dacă n-ar fi domnul să le dea de mîncare celor de-acasă de la dînsul, toți ar muri de foame.

Băiatul cu veriga de argint în ureche nu crede că acesta e adevărul:

— Las' că domnul e mult mai bogat decît noi. Nouă or să ne putrezească oasele, în vreme ce dumnealui o să-i crească burduhanul. Numai prostii dai din tine.

— E adevărat c-o să murim și or să ne putrezească oasele? întreabă un bondocel speriat.

— Păi sigur, dacă azi n-ai ce pune în gură, mîine te răpune foamea, iar poimîine îți putrezesc oasele și se fac praf și pulbere, îi răspunde sigur de sine băiatul cu verigă de argint la ureche.

Bondocelul nu-i mai pune nici o întrebare, copleșit de gînduri tainice și cutremurătoare.

Învățătorul nu se simte de loc în apele lui. Nădăjduise că elevii aveau să stea cuminți în bănci. Uite-i însă că se tot sucesc încolo și încoace, ba pe deasupra s-au apucat să și pălăvrăgească, de parcă ar fi de capul lor.

U se tot încruntă la ei, dar degeaba. Copiii sînt prea naivi încă pentru a înțelege ce vrea învățătorul de la ei. E peste puterile lui!

Nu-i mai rămîne altceva de făcut decît să fluture mîna și să se răstească la ei, mînios:

— Tăcere!

Copiii încetează ca prin farmec să mai șușotească, de parcă i-ar fi stropit cineva cu apă rece. Se așază mai bine în bănci, cu ochii la învățător. Scaunele scîrțîie.

Înaltul oaspete lasă în jos mîna, se îndreaptă, ridică din sprîncene şi răspunde cu o prefăcută severitate:

— Cînd învăţătorul nu-şi face datoria cum trebuie, regulamentul spune că poate fi amendat. De astă dată te amendez cu o treime din leafă.

Şi spunînd asta, scoate din buzunar o monedă şi o aruncă pe masă. Gologanul zornăie. Copiilor le sticlesc ochii.

— Uite, asta-i ce ţi se cuvine. Ia-l, adăugă străinul. De unde să-şi închipuie învăţătorul că lucrurile au să ia asemenea întorsătură! Ar trebui să se împotrivească, să-şi apere drepturile, dar nu e în stare să scoată un singur cuvînt şi nici nu îndrăzneşte măcar să se gîndească la aşa ceva! Pe masă luceşte un iuan argintiu. Şi, în aceeaşi clipă, învăţătorul întinde amîndouă mîinile să-l apuce, simţind în palme răceala şi duritatea lui.

DIRECTORUL ŞCOLII

Şu Ia strivi ţigara fumată pe jumătate în scrumiera plină ochi şi luă tocul să scrie ceva. Tocul însă nu vroia să-l asculte. Îl lăsă deci din mînă şi-şi aprinse iarăşi ţigara. Cînd, pregătindu-şi lecţia, un profesor întîmpină greutăţi pe care nu le poate rezolva din primul moment, el îşi face de obicei următoarea socoteală: „Ce să-mi bat acum capul, lasă c-o să lămuresc eu treaba asta mai încolo; bine că nu-i ceva urgent!“ Vine totuşi ziua cînd lucrurile nu mai pot fi amînate. Şi cînd vine ziua aceea, greutăţile în rezolvarea problemei rămîn aceleaşi, cu atît mai mult cu cît s-a tărăgănat găsirea unei soluţii. Atunci gînduri negre încep să-i umble prin minte.

În asemenea stare de spirit se afla în momentul acela Şu Ia. Privindu-i fruntea gălbejită, brăzdată de o puzderie de creţuri subţiri, şi părul zbîrlit ca iarba ce creşte prin coclauri, îţi dădeai numaidecît seama că îl roade ceva, că sufletul i-e tulburat şi că-l frămîntă nu ştiu ce griji apăsătoare.

„Apucă-te imediat și scrie, nu te mai chinui atîta", îi dădea ghies o voce lăuntrică. „Da, de scris e ușor, numai că, vezi, am în față cîteva coli și nu poți să le umpli chiar cu una, cu două. Dar dacă m-aș lipsi de scris? Nu, asta nu se poate, e timpul s-o fac și nu mi-ar ședea bine să nu mă țin de cuvînt. La urma urmei tot va trebui s-o duc la bun sfîrșit." De fapt, nu avea decît să aștearnă pe hîrtie cîteva fraze simple, și, totuși, simțea că-i venea mult mai greu, decît dacă i s-ar fi cerut să scrie un articol de zece mii de cuvinte. Sînt împrejurări în care condeiul nu vrea cu nici un chip să asculte.

Cu vreo cinci ani în urmă, directorul școlii primare se mutase din localitate și Șu Ia luase în primire atribuțiile lui. Să nu vă închipuiți însă că asta s-ar fi întîmplat cumva din inițiativa forurilor conducătoare ale instrucției publice, cărora nici prin gînd nu le-ar fi dat vreodată să-i încredințeze un asemenea post. Nu, el fusese cel care se gîndise în fel și chip și se străduise din răsputeri ca să-l obțină. Nu renunțase totuși la acele idealuri luminoase pe care le întrezărea de multă vreme. Dacă ținuse atîta să ajungă director, o făcuse cu un anumit scop, nicidecum ca să cîștige bani. E drept că nici asta nu era o rușine. Atunci însă cînd banii sînt singura țintă, poți fi sigur că nici o treabă nu poate fi dusă la bun sfîrșit. În momentul de față, de pildă, Șu Ia nu se putea lăuda că huzurește. Salariul lui era foarte modest și nu ajungea să acopere toate nevoile familiei. De aceea

putem afirma că nu muncea cîtuși de puțin pentru bani. Țelul său în viață era să pună la punct sistemul de învățămînt în școală. Era încredințat că fiecare om trebuie să-și găsească o îndeletnicire corespunzătoare aptitudinilor și intereselor sale și care să fie pe măsura forțelor lui. În ce-l privea pe Șu Ia, acesta avea convingerea că nu poate fi nimic mai pasionant pe lume decît îndeletnicirea de pedagog.

În al doilea rînd, Șu Ia ținea cu tot dinadinsul să dea copiilor săi o educație temeinică. Pentru asta trebuiau să învețe la o școală serioasă, și ca o școală să fie într-adevăr serioasă, lucrul cel mai bun ar fi fost s-o conducă el însuși. Lumea putea, firește, să creadă că n-o făcea decît din interes. Cu greu însă ar fi putut să găsească printre cunoscuți vreun om care să-și fi pus exclusiv munca în slujba societății, fără nici o umbră de interes personal.

Luînd în primire postul de director al școlii, Șu Ia era hotărît să-și organizeze activitatea pe baze noi, fiind gata să înfrunte orice greutăți, asemenea unui vapor care iese în larg să dea piept cu furtunile sau cu taifunul. Șu Ia își pusese în gînd să înfăptuiască o serie de măsuri noi; avea un scop al său pe care-l urmărea, și, mulțumit de sine, se bucura dinainte de reușită.

Într-adevăr, bucuria sa nu era, pare-se, fără rost. Totul în școală mergea potrivit măsurilor luate de el, pe un nou făgaș pe care tot el îl desemnase. Profesorii se întruneau în timpul liber ca să cerceteze me-

todele practice de predare și să discute despre aptitudinile descoperite la cutare sau cutare elev, sau în ce fel izbutiseră să pătrundă în sufletul copiilor. La rîndul lor și elevii parcă deveniseră mai harnici și mai ascuțiți la minte. Organizau ei singuri concursuri sportive, redactau o gazetă de perete în care scriau despre tot ce se întîmpla în școală și își publicau aici articolele, lucrau în colectiv la grădina școlii, semănînd porumb, cartofi și așa mai departe. Nu era oare acesta germenele școlii ideale, ce-și făcea drum treptat spre lumină ? Trebuia să ia seama numai să nu sufere vreo vătămare, și tulpinile aveau să se înalțe fără doar și poate, frunzele aveau să iasă, florile să se deschidă, iar roadele să se pîrguiască. Și atunci are să se poată spune cu siguranță că treaba mergea ca pe roate.

Intr-o zi, însă, după vremea prînzului, cînd elevii nu se întorseseră încă toți de la masă, trecînd cu totul întîmplător prin dreptul clasei a treia, directorul surprinse trei școlari care stăteau la taclale. Băieții nici habar n-aveau că îi ascultă cineva.

— Știți, ieri a pierdut la joc șapte iuani, vorbea zeflemitor unul dintre ei, și fața lui, cu urechi, cu gît, cu tot, se făcuse stacojie ca la bețivani, arătînd o îndîrjire de parcă era chemat la tablă. L-am văzut eu cînd și-a scos punga de piele...

— Atunci trebuia să-l fi pus să spună totalul și dobînda compusă ! îl întrerupse sarcastic și cu un soi de aprindere bolnăvicioasă unul din ceilalți doi.

— Cum era să îndrăznească ? îl luă peste picior cel de-al treilea. In fața lui taică-său !

— Așa crezi tu, i-o tăie semeț primul, ca să arate că nu știe cîtuși de puțin de frica lui taică-său. Domnul Cen vine adesea pe la noi la joc de cărți. Tata rîde mereu de el, zice că de cîte ori se întîmplă să piardă, se vîră în cîte un colț, în cancelarie și plînge. Ce vă închipuiți voi, că n-am curaj să-i fac o festă ?

— Fugi de aici ! Ia încearcă numai, odată, să-l întrebi în clasă, așa, din senin, dacă vine azi la voi să joace cărți, și atunci, uite, o să te cred, îl zgîndări din nou cel de-al treilea.

— Ei și ce, dacă vreau eu să-l întreb, îl întreb...

La auzul acestor cuvinte, Șu Ia simți cum i se strînge inima. Parcă se trezise din somn. Temerile ce-l încercau cîteodată se adevereau acum întru totul. Așadar, profesorul Cen, cum isprăvea lecțiile, se ducea întins la joc de cărți ! Da' nu era oare limpede ca lumina zilei, că n-avea de ce să fie chiar atît de sigur de viitor ? Germenii așa-zisei școli ideale aveau să se ofilească fără doar și poate, pentru ca în cele din urmă să putrezească de tot. In clipa aceea, se strecurară pentru prima dată în sufletul lui Șu Ia îndoielile apăsătoare ; lipsindu-se să mai asculte pălăvrăgeala elevilor, se întoarse și plecă, adîncit în gînduri. Din păcate, gîndurile astea nu-l ajutară cîtuși de puțin și i-ar fi părut mai bine să nu fi aflat nimic. Treaba asta însă nu-i mai ieșea din cap și, fără să-și dea seama, ochii începură a-i luci, înfrigurați.

Și așa, pe nepusă masă, i se dezvăluiră unele lucruri la care nu s-ar fi așteptat: profesorul de fizică, Tun, de pildă, și cel de limba chineză, Hua, căpătaseră cu vremea și ei meteahna lui Cen și, în loc să mai rămînă după cursuri la școală, se grăbeau să plece. Descoperi că și ei aveau aceeași îndeletnicire ca și Cen, ba chiar dimpreună cu el. Din ce în ce mai des, li se întîmpla să spună în cancelarie: „am pierdut cinci iuani“ sau „am cîștigat patru iuani“ sau „am pus miza“. Dar de cîte ori intra Șu Ia, amuțeau îndată, ca niște greieri într-o încăpere.

Mai era nevoie, oare, de alte dovezi? Nu mai încăpea nici o îndoială. Șu Ia stătu multă vreme în cumpănă, umblînd mereu abătut, întunecat la față. Cu cît avea să stîrpească mai repede asemenea racilă, cu atît avea să fie mai bine. Îi convocă, așadar, pe toți trei la o discuție. Le vorbi cu inima deschisă, fără să le ceară socoteală și fără să-i dojenească. Le spuse că nu există profesie mai frumoasă pe lume decît aceea de a-i învăța pe alții; că numai vădind un interes deosebit pentru munca lor, vor putea să-i pătrundă rostul; că dascălul este un reazim al umanității, care nu numai că nu trebuie să le pricinuiască vreun neajuns oamenilor în mod intenționat, dar se cuvine să fie mereu înțelegător, cu ochii în patru, să bage de seamă să nu le dăuneze cumva fără rost și să se gîndească numai la viitorul copiilor, la îndatoririle sale, că trebuie să-și mențină prestigiul și că speră să-i vadă lepădîndu-se de asemenea metehne. Șu Ia vorbea și parcă

simțea un nod în gît. Era atît de emoționat încît nu mai lipsea mult să izbucnească în plîns.

— La început am jucat numai așa, ca să ne treacă timpul, răspunse Tun.

Cuvintele astea îi făcu și pe Cen și pe Hua să prindă glas și să mormăie după el:

— Da, numai așa, ca să ne treacă timpul.

— Acum, după discuția de azi, domnule director, ne dăm în sfîrșit seama de greșeala noastră, continuă Tun, cu o nespusă umilință în glas și în felul de a fi, și am înțeles că nu trebuie să luăm lucrurile cu atîta ușurință. De aci înainte să știți că nu mai punem mîna pe cărți, nici nu ne mai pierdem vremea cu așa ceva.

Cen și Hua, spășiți, îi țineau isonul:

— Da, da... chiar așa.

Șu Ia simți că-i dau lacrimile. Era atît de mișcat, încît nici nu mai putea vorbi, mulțumindu-se să le strîngă puternic mîna pe rînd, cu emoție.

— După ploaie, vreme bună, rosti el cu un tremur în glas. Am toată stima pentru dumneavoastră! De azi încolo să fim mereu trup și suflet pentru munca noastră comună!

După această discuție, Șu Ia socoti că fusese vorba de o boală trecătoare ce-și găsise leacul și că nu va avea de ce să mai fie îngrijorat. Faptele însă îl făcură să-și dea seama că nu era decît o închipuire. Cîteșitrei profesorii își vedeau mai departe de jocul lor de cărți. Cum terminau cursurile, plecau care-ncotro; ni-

ciodată nu se întîmpla să vină la școală înainte de oră, iar lecțiile și le făceau de mîntuială, fără nici o tragere de inimă. După ei se luară și alți profesori și, molipsindu-se parcă de aceeași meteahnă, începură să se lase pe tînjeală, nu-și mai băteau atîta capul, nu mai puneau atîta inimă la lecții, nu mai predau materia atît de interesant ca înainte; nici temele pe care elevii le aveau de făcut acasă nu le mai cercetau atît de repede ca înainte, iar în cancelarie fumau în tăcere, bătînd plictisiți darabana pe masă, sau se strîngeau doi-trei la un loc și pălăvrăgeau vrute și nevrute. Nu cumva molima începea să se întindă ?

Epidemia bîntuia și printre școlari. Dintre atîtea sporturi cu care se îndeletniceau înainte, acum se mulțumeau doar să bată mingea. Abia dacă mai ieșeau pe terenul de sport vreo cinci dintre ei, mai zburdalnici. Ceilalți trîndăveau tolăniți leneș la umbra sălciilor, rîzînd și trăncănind cîte-n lună și-n stele. Deși gazeta de perete apărea mai departe, literele erau ticluite într-o doară. Dacă te uitai la ea de departe, nu deslușeai mai nimic, o întreagă harababură de pete negre și roșii. Grădina școlii fusese și ea lăsată în paragină. Elevii nu se mai atingeau de stropitoare, nu mai veneau cu hîrlețe și nici habar nu mai aveau de semănăturile făcute de ei. Iar cît privește lecțiile, dădeau dovadă, cel puțin așa îi părea lui Șu Ia, de un tembelism bătător la ochi.

Veștile proaste se țineau lanț și, aidoma unor valuri întărîtate, se prăvăleau unele peste altele, izbind du-

reros inima lui Șu Ia. Într-o zi, după-masă, pe cînd trecea strada, se întîlni cu cineva, un ins pe care abia-l cunoștea. I se păru curios că omul se oprise locului ceva mai încolo, zîmbind prostește, ca și cum ar fi vrut să-i spună ceva. Nu-i mai rămînea decît să se oprească și el și să-l întrebe:

— Ce mai faci ?

— Așa și așa, răspunse celălalt, apoi adăugă într-o doară: Ai citit ziarul de azi ? Miji ochii, iar pe frunte i se săpară cîteva crețuri. Era limpede că vorbele lui ascundeau ceva.

— Nu l-am citit, dar de ce ? E ceva important ?

— E o rușine, răspunse celălalt, cu un rînjet. O pată pentru reputația școlii dumitale, nici n-o să mai îndrăznești să scoți capul în lume! Își netezi mustața și, lăsînd la o parte orice șovăială, urmă: N-ai citit, va să zică, atunci nu-ți mai spun nimic... nimic... la revedere.

Îl salută din cap și plecă.

Șu Ia nu putea să-și adune gîndurile. Înlăuntrul lui parcă se rupsese ceva și se simțea frînt de oboseală. Se repezi la un chioșc, ca și cum l-ar fi fugărit cineva, scoase niște gologani și cumpără ziarul. Lucru curios ! I se păru că vînzătorul se uită la el cu o privire batjocoritoare. În clipa aceea fu aproape convins că, de bună seamă, omul de la chioșc recunoscuse în el pe directorul școlii care pățise rușinea. Șu Ia simți deodată că-i dogorește obrazul și, împăturind gazeta ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat, își văzu mai departe

de drum, în timp ce în sinea lui se chinuia să descopere tîlcul ironiei reci, usturătoare din ochii vînzătorului.

Abia se îndepărtă cîțiva pași că se și grăbi să desfacă ziarul. În pagina a doua, într-un colț, găsi o informație privitoare la școala lui. Cu litere mari, pe numai cinci-șase rînduri, sta scris: „Purtarea scandaloasă a unui profesor". Cuprinsul suna cam așa: „Profesorul Hua, de la o școală din localitate, ins cu posibilități mediocre, știe să-și petreacă viața. Nu vrea omul să-și irosească tinerețea fără rost, înțelegînd să trăiască așa cum îi place lui. Zilele astea, după cîte am auzit, e pe cale să încheie o căsătorie fericită cu o duduie care locuiește pe stradela Insian și amîndoi vor gunguri împreună, ca două turturele. Prins în mrejele dragostei, omul nostru și-a uitat îndatoririle. Toate vrerile și dorințele, precum se vede, i se realizează. Ne întrebăm numai dacă purtarea sa e cunoscută forurilor școlare.

Gîndiți-vă și la instrucțiune!"

Cît pe ce să-i vină rău, cînd isprăvi de citit! Descumpănit cum se afla, nu putea să-și dea seama dacă ceea ce simțea în momentul acela era spaimă, rușine sau mînie. Nu se dumirea încă, bietul om, cît de bicisnică era toată povestea asta!

Toată truda lui de ani și ani, nădejdile într-un viitor luminos, pe care se străduise să și le împlinească, grija pentru educația copiilor, idealul căruia își închinase viața, toate astea pluteau acum prefăcute în ciobnuri pe valurile unei mări fără sfîrșit. Îi pierise orice interes pentru viață, în sufletul său nu mai stăruia decît amărăciune. Se uita pe furiș la trecători și i se părea că le citește în ochi disprețul. Îi venea să intre în pămînt de rușine și nu se mai încumeta nici măcar să-i privească pe oameni în față.

În aceeași zi îi povesti nevestii-si cele întîmplate, împărtășindu-i totodată zvonurile ce umblau prin oraș. Firește, nu trebuia să dea crezare chiar la tot ce se vorbea, dar lucrurile luau pe zi ce trecea o întorsătură din ce în ce mai neplăcută. Și, cum nu întrezărea nicăieri vreo ieșire, desperarea îl pîndea la tot pasul.

Zîmbind, nevastă-sa îi răspunse fără cea mai mică umbră de mirare sau de mîhnire:

— Ba nu, fii sigur că-i așa. Li Ma spunea că le-a auzit încă de acum o lună. De la ea am aflat că profesorul Hua s-a încurcat cu o fetișcană de pe stradela Insian. Nevastă-sa i-a făcut un scandal nemaipomenit, și de atunci el nici nu mai îndrăznește să dea pe acasă. Știe multă lume despre asta, așa că nu-i o simplă întîmplare faptul că a apărut în ziar. Bănuiam că asta o să te amărască și din pricina asta nu ți-am spus nimic, te-am lăsat pînă ți-o ajunge și ție la ureche.

— Va să zică numai eu nu știam nimic! suspină el din adînc.

— De cînd îți tot spun că ești slab de înger și nehotărît. M-am convins și de astă dată că am dreptate. Ia gîndește-te, cine n-are de făcut față și unor lucruri mai spinoase, cine nu suferă vreun eșec? Iar

tu, cum văd, te lași copleșit de frămîntări și descurajare. Așa n-o să ajungi niciodată la vreun rezultat. Ascultă-mă ce-ți spun: școala merge din zi în zi mai prost. Există totuși posibilitatea de a pătrunde pînă la rădăcinile bolii și de a o lecui treptat. Elevii speră că școala le va desăvîrși educația, deschizîndu-le un drum în viață. Așadar nu se poate să nu găsim vreun mijloc să-i aducem pe calea cea bună. De aceea sînt profesori pe lume, ca să dea educație copiilor. Și din moment ce un profesor nu-și îndeplinește îndatoririle, trebuie dat afară din școală și înlocuit. Judecînd așa, poți fi sigur că ai să găsești și mijloacele. N-are nici un rost să te pierzi cu firea.

— Și eu cred că nu există altă soluție, zise Șu Ia, privind fața liniștită a soției sale. Deznădejdea care-l cuprinsese începea încetul cu încetul să se risipească.

Cumpănind însă mai pe îndelete lucrurile, își dete seama că nu-i chiar atît de simplu să concedieze un profesor, că mai are încă de chibzuit. Își aducea prea bine aminte ce pățise predecesorul său. Asta se întîmplase cu vreo cinci-șase ani în urmă. Într-o bună zi, cine știe din ce pricină, Gu îl concediase pe profesorul Cen. Aproape că nu era om în tot orașul să nu-l cunoască pe Cen. Cu unii, cînd se întîlnea cu ei, se oprea să schimbe cîteva cuvinte, cu alții doar se saluta din cap, cu toată lumea însă se avea bine și toată lumea îi spunea „domnule profesor". Cen căutase să se folosească de legăturile lui și să-i arate ce poate. Și, pe

unde se ducea, mai cu seamă la ceainărie sau la restaurant, se agăța de unul și de altul, întrebîndu-i: „Știi că directorul Gu mi-a dat pașaportul?"

Oamenii răspundeau fie da, fie nu, și atunci profesorul izbucnea mînios și înciudat: „Mai mare rușinea! Să-l vezi cum se poartă cu copiii, de parcă ar fi niște cotei. Nici că-i pasă. Dar să-și încaseze leafa și să ia bani de la elevi ca să-i învețe carte — asta știe! Nu puteam să mă împac cu asemenea lucruri și pînă la urmă era firesc să intrăm în conflict. În ultima vreme ajunsesem la cuțite. De aceea m-a și dat afară. Și așa, chiar dacă n-ar fi făcut-o, aș fi plecat eu. Apoi, insinuînd discret: Eu unul așa înțeleg să procedez și numai așa; cine poate să se împace cu ticăloșia altora — rămîne pe loc; cine nu — pleacă. Dar asta n-are prea multă importanță. Nenorocirea e că elevii școlii nu cunosc adevărul în privința lui!"

Nu trecuse nici o lună și toată lumea aflase ce harababură era în școală. Firește, nimeni n-avea timp să treacă pe acolo, să vadă cu ochii lui cum stau de fapt lucrurile, de trăncănit, însă, trăncăneau toți berechet și zi de zi se iscau alte zvonuri.

Unii spuneau că elevii dintr-a doua nu cunoșteau nici litera „șu", confundînd-o cu „siui" [1]. Alții pretindeau că însuși directorul, care preda limba chineză, nu era în stare să deosebească cele două semne. Alții îl bîrfeau că nu se gîndește decît să agonisească bani

[1] Litera „șu" se deosebește de „siui" doar printr-o linioară în plus, de aceea sînt greu de diferențiat.

cît mai mulți, că strîngea de la elevi parale pentru cărți, ca după aceea să le împartă niște texte copiate neglijent pe o hîrtie proastă, cu litere mărunte de tot. Nici nu puteai desluși care-i litera „șu" și care-i „siui" !

Păcate de felul ăsta, lumea pomenea cu zecile. De aceea părinții mai grijulii începuseră să-și retragă copiii de la școală, spunînd sus și tare :

— De ce să-și piardă vremea degeaba, n-au ce învăța de la el, mai bine să învețe în casă, și cînd o fi, o să-i dăm la altă școală.

Pe urmă și alții făcuseră ca ei, după ce stătuseră un timp în cumpănă. Copiii, văzînd cum colegii lor părăseau rînd pe rînd școala, stăruiau pe lîngă părinți :

— Toată lumea spune că școala noastră e proastă, că nu se învață nimic la noi ; parcă nici nu ne mai vine să mergem acolo.

Văzînd că mai bine de jumătate din elevi dăduseră bir cu fugiții, directorul Gu căzuse pe gînduri. Zvonurile în legătură cu școala puteau, firește, să se întindă, încetul cu încetul, pînă cine știe unde. Trebuia să facă neapărat ceva, dar nu fusese în stare să găsească nici o soluție practică. Mai ales îi era greu cînd se ducea în oraș : se simțea ca și cum ar fi pășit pe un teritoriu inamic. Pretutindeni nu întîlnea decît priviri tăioase, ironice și mereu auzea în spatele lui cîte o vorbă ce-i săgeta auzul : „Hm, halal director!" Și nemaiputînd să îndure, se lipsise și de slujbă și de tot și plecase în orășelul lui de baștină. După plecarea

sa, îi urmase ca director Șu Ia, care era din partea locului. O dată cu el se înapoiase și profesorul Cen și majoritatea elevilor se întorseseră la școală.

Șu Ia își dădea perfect de bine seama unde era buba. El știa că o boală se iscă tocmai unde te-ai fi așteptat mai puțin, și, dacă lași pecinginea să se întindă, cu greu îi mai vii de hac.

„Ce o să se întîmple, se gîndea el, dacă Cen o să-și facă iar de cap ?... Deși eu nu sînt Gu, totuși..."

Și directorul nu mai știa pe unde să scoată cămașa ; nu se dumirea cum să procedeze, dar își dădea seama că nu poate să concedieze un profesor, fără să fi chibzuit serios mai înainte. De un lucru era totuși convins : dacă era vorba de concediat, nu numai Cen trebuia concediat. Tot felul de simțăminte contradictorii se zbuciumau în sufletul lui. În cele din urmă, ajunse la concluzia că nu-i rămînea altceva de făcut decît să scoată din slujbă trei profesori : pe Cen, pe Tun și pe Hua. „Imensă și grea răspundere e pentru noi educația copiilor, își spunea el. Putem oare admite ca ei să sufere din cauza noastră ? În afară de asta și copiii mei au nevoie de o școală serioasă, iar așa ceva nu se găsește prea lesne. Nici vorbă, școala pe care o conduc poate, într-o anumită măsură, să le asigure copiilor educația cuvenită. Imi e îngăduit, oare, în cazul acesta, să mă dezinteresez de ea și s-o las să se ducă de rîpă ? Fie că observi, fie că nu observi unele lipsuri, asta nu schimbă nimic ; pînă nu dibuiești pricina răului, nu faci nici o treabă. Iată, eu, de pildă,

am descoperit acum racilele, am găsit rădăcina bolii. Dacă m-aş apuca să le cocoloşesc, ar fi o greşală din partea mea. Conştiinţa îmi spune că nu trebuie să comit asemenea greşală."

Îşi aminti din nou de visurile sale, se gîndi cît e de plăcut să vezi realizîndu-ţi-se planurile cele mai frumoase. Simţi că-i vine inima la loc. Ar fi păcat să se împiedice de asemenea buruieni: pînă nu le va smulge, nu va putea să facă un pas mai departe. Se apucă aşadar să caute iar o ieşire şi ajunse în cele din urmă la concluzia că nu încăpea nici o şovăială şi că trebuia să smulgă toate bălăriile.

Cele două gînduri potrivnice se ciocneau mereu în mintea lui şi era greu de spus care din ele avea să biruiască. După clipele de însufleţire urma descurajarea, şi aşa tot mereu, făcîndu-l să irosească o groază de timp preţios. În vremea asta, la şcoală domnea acelaşi haos, toţi parcă se lăsau pe tînjală, erau indolenţi, nu se simţea nici o activitate. Vacanţa mare bătea la uşă şi directorul trebuia, ca în toţi anii, să le elibereze profesorilor nişte adeverinţe prin care-i confirma în post pentru anul şcolar următor.

Din nou îl cuprinseră îndoielile.

„Trebuie să scriu adeverinţele, îşi spuse el, nu mai pot amîna. Dar cum să fac cu profesorii ăştia trei? Să le scriu negru pe alb sau numai să le dau a înţelege c-ar fi vorba de concediere? Cum să fac?"

În clipele acestea de cumpănă, gîndurile începeau

iar a se lupta unele cu altele. Iată de ce lua condeiul în mînă şi îl punea la loc, nefiind în stare să scrie un cuvînt.

Deodată, auzi o bătaie în uşă. Directorul strînse adeverinţele pe care trebuia să le completeze şi, vîrîndu-le în sertarul biroului, spuse:

— Intră.

Uşa se deschise şi profesorul Tun intră în încăpere.

— Sînteţi ocupat, domnule director? întrebă el parcă sfios şi cu o voce stinsă. Îmi pare rău că vă stingheresc, şi se opri în uşă, ca şi cum ar fi fost gata să plece.

— Nu, nu sînt ocupat, ia loc, te rog.

Şu Ia se ridică puţin, poftindu-l cu un gest să se aşeze pe scaunul de lîngă birou.

Profesorul Tun închise uşa binişor şi se aşeză respectuos pe scaun. Cîteva clipe rămase tăcut, apoi deschise vorba, aşa, pe departe:

— Îmi pare rău, n-aş fi vrut să vă stingheresc. Dar aveam ceva de discutat cu dumneavoastră, ceva extrem de important, în legătură cu şcoala. Trebuie neapărat să vă vorbesc. De aceea mi-am permis să vă tulbur.

— Aşa!...

Şu Ia nu găsi altceva de spus. Se gîndi în sinea lui: „O fi vrînd cu adevărat să discute în legătură cu şcoala? Să fie oare ceva chiar atît de important?" Îndoiala asta îl puse în încurcătură şi, pentru moment,

nu ştiu ce să-i răspundă. Se mulţumi doar să-şi aţintească ochii asupra mutrei şirete a profesorului, care deschise gura cu dinţi îngălbeniţi.

— Un profesor de ştiinţe naturale, nu-i aşa, e cu totul altceva decît oricare alt profesor de cutare sau cutare materie, începu Tun, umflîndu-şi pieptul. Obiectul ăsta necesită, mai mult decît altele, experienţe, observaţii; numai aşa copiii îşi pot însuşi cunoştinţele necesare. Fără observaţii şi experienţe, predînd elevilor numai ce scrie în manuale, nu le îmbogăţeşti cunoştinţele decît cu noţiuni abstracte, lipsite de orice legătură cu viaţa, care nu le vor fi de nici un folos. Cred că şi dumneavoastră, domnule director, sînteţi de aceeaşi părere.

— Da, da, dădu din cap Şu Ia. În sinea lui îşi spunea: „Vorbe goale! De ce mi-o fi înşirînd toate astea?"

— Desigur, nu s-ar putea spune că şcoala noastră n-ar avea de loc grijă de înzestrarea laboratorului de ştiinţe naturale; în realitate însă întîmpinăm adesea destule greutăţi. Că profesorii nu se simt sprijiniţi, n-ar fi încă nimic, dar dacă elevii nu se aleg cu nici un folos, atunci e într-adevăr o nenorocire. De aceea aş vrea să vă rog, domnule director, să-mi mai daţi cîteva obiecte de laborator. Trebuie neapărat să ne procurăm un microscop, avem neapărată nevoie; pe urmă, mai sînt elevi care n-au plase pentru prins insecte, sper c-o să mai putem obţine încă zece; în sfîrşit, scheletul uman pe care-l avem este incomplet.

N-ar strica să-l înlocuim cu altul. Cît despre celelalte materiale care ne lipsesc, am să mă mai gîndesc şi am să vi le înfăţişez mai tîrziu. Eu cred că, dacă ni s-ar pune la dispoziţie aceste obiecte, la anul lecţiile de ştiinţe naturale nu vor avea decît de cîştigat.

La anul? Şu Ia simţi că-şi iese din sărite: „Te gîndeşti, va să zică, să continui lecţiile? îi trecu deodată prin minte. Şi eu care tocmai chibzuiam că ar fi cazul să nu te mai las să predai la noi, la şcoală."

Experienţa lui ca director de şcoală îi spunea că vorbele profesorului Tun nu erau de loc o dovadă sigură că omul s-ar fi îndreptat de la o zi la alta. A născocit şi el ceva la întîmplare şi a venit să-i vorbească, aşa, ca să-i arate că se interesează de şcoală. Ce să-i răspundă acum?

Mda, nu era o problemă uşor de rezolvat.

— Ce credeţi, domnule director? Se poate face?

Profesorul Tun se aplecă puţin din şale: pe faţa lui se citea o aşteptare docilă.

— O să mai stăm noi de vorbă după vacanţă.

Abia rostise aceste cuvinte şi directorul îşi dădu seama că-l luase gura pe dinainte. Din moment însă ce-i scăpaseră, nu putea s-o întoarcă. Declarîndu-se de acord să discute cu el după vacanţă, nu însemna oare că-şi lua obligaţia să-l menţină mai departe la şcoală? Şi din nou Şu Ia fu asaltat de îndoieli. Trebuia să ia totuşi o hotărîre. Poate că într-adevăr s-ar fi căzut să-l îndepărteze, de vreme ce purtarea lui era o pată pentru renumele şcolii? Nu încăpea nici o şo-

văială, dar o dată ce procedase așa cum procedase, nu mai era nimic de făcut. Nu-i rămînea decît să continue discuția. Și începu să se blesteme în gînd că fusese slab de înger, că-i îngăduise să intre, că-l lăsase totuși să vorbească.

Dînd să se ridice de pe scaun, Tun adăugă încet:

— Mă bucur, domnule director, că ați găsit o soluție. Văd că sînteți ocupat și nu vreau să vă mai stingheresc. Și, înclinîndu-se politicos, deschise ușa și ieși.

După ce ușa se închise la loc, Șu Ia se gîndi ca prin vis: „Tot el e mai tare!“ Scoase din sertar adeverințele de menținere în post, luă condeiul și scrise pe primul formular numele profesorului Tun.

După cum scria, îți dădeai seama că o face aproape mecanic. Gîndurile i se zbuciumau în minte ca valurile, încălecînd de-a valma unele peste altele, vertiginos. Acum școala se va duce de rîpă și orice interes pentru viață se va stinge. Și asta ce înseamnă? Înseamnă că elevii nu vor mai învăța carte cum trebuie, că speranțele lor se vor irosi, că nu vor avea nici o perspectivă...

Directorul oftă adînc și, cu gîndurile împrăștiate, se apucă să completeze și celelalte formulare.

Perspectiva

Afară, la fereastră, ciripeau pe-ntrecute vrăbiile, dar, nu știu cum, în larma lor era parcă o tristețe. Începuse să se lumineze de ziuă și totuși geamul rămînea mai departe întunecat, nu se simțea înviorarea obișnuită a dimineții. Cerul era, pesemne, acoperit de nori.

Toamna abia venise, dar vremea și apucase să se răcească și cei doi oameni stăteau chirciți ca niște crevete marinate, sub pătura subțire.

Oftînd adînc, femeia se zgribuli și mai tare, ca un arici speriat.

Huei Ci nu putu răbda să n-o întrebe:

— Ce ai?

Ridică puțin capul și-i privi părul ciufulit. Ea tăcea mai departe, nemișcată, de parcă ar fi încremenit. Întristat de tăcerea ei, Huei Ci îi atinse umărul.

— Te întreb, și tu nici habar n-ai. Spune-mi, te rog, ce ai?

— Nimic.

— Atunci de ce oftezi?

Huei Ci îi dezmierdă umărul, ca și cum ar fi rugat-o să se întoarcă. Femeia îi îndepărtă mîna.

— Ce vrei să-ți spun? rosti ea tăios, fără a se clinti din loc. Am simțit nevoie de aer și am oftat.

— Eh... știu eu de ce! Amărît, Huei Ci lăsă să-i cadă capul pe pernă și-n glasul său răbufni supărarea: Tot la necazuri te gîndești! La blestemata asta de sărăcie! Ce vrei, așa ne-a fost scris. Poți să oftezi și o sută de ani, că de scăpat, nu scapi de sărăcie. De aceea, vezi, n-are rost să-mi fac sînge rău din pricina sărăciei mele și nu numai că nu mă simt amărît, dar mai mult chiar, îmi dau osteneala să nici nu mă gîndesc la ea. Demult de tot, în vremuri îndepărtate, trăia un adept al lui Confucius [1], anume Ian Iuan, sărac lipit pămîntului. Locuia într-un fel de cocioabă, că să fi fost altul în locul lui i-ar fi venit să-și ia cîmpii. Ian Iuan însă își păstra pururea seninătatea. Și ăsta-i lucrul cel mai vrednic de respect. Să știi totuși că mă doare în suflet cînd te văd atît de mîhnită. Tu îți faci inimă rea din pricina sărăciei noastre, iar eu din pricina ta. Gîndește-te numai că singura mea dorință e să te văd mereu zîmbind, nu stînd așa, tristă.

— Ei și, ce mă încălzește pe mine respectul pe care-l ai pentru adeptul lui Confucius? Ca să mănînci trebuie să ai orez iar ca să trăiești, un acoperiș, și noi nu mai avem în scrin decît doi iuani și șase mao [1]. Și acum cînd crezi c-o să mai încasezi leafa? Bine cel puțin că nu-ți faci sînge rău din pricina asta.

Lucrurile astea le mai auzise Huei Ci de atîtea și atîtea ori! O clipă mai înainte plutea încă într-un fel de toropeală, trăia ca în vis; și deodată, trezindu-se fără veste, simți că se prăbușește în abisul desperării.

Începu și el să se jeluiască.

— Ce pot face cu meseria mea? Oamenii sînt prinși în vîltoarea războiului, nu le mai arde, firește, de învățătură. Cum să se mai deschidă școala anul ăsta, cînd fondurile alocate pentru învățămînt sînt folosite acum la aprovizionarea armatei? Cu stomacul gol nimeni nu se mai ocupă de treburile obștești. În fața noastră e întuneric beznă, ca tușul, ca o noapte fără lună și stele. Simțea ca o povară pe inimă; înghițindu-și lacrimile, Huei Ci continuă: Amară pîine ți-a fost dat și ție să mănînci. De cînd te-ai măritat cu mine, nu ți-am făcut nici o rochie nouă, n-am apucat și noi să mergem o dată la restaurant, n-am avut de împărțit împreună decît necazurile și sărăcia.

Mai mult decît atîta nu putu să spună și, apropiindu-și capul de ea, își lipi strîns fruntea de părul ei ciufulit.

După ce se sculă din pat, Huei Ci ieși în pridvor și, furat de gînduri, rămase cu ochii pironiți în pămîntul

[1] Filozof antic chinez (551—479 î.e.n.). La timpul său, ideile acestui filozof au jucat un rol progresist; ulterior însă ele au fost denaturate de clasele conducătoare, pentru a educa masele în spiritul supunerii față de orînduielile societății feudale.

[1] Unitate monetară chineză egală cu a zecea parte dintr-un iuan.

gloduros. În spatele casei nevastă-sa pusese păsatul pe foc.

Intr-un tîrziu, cineva bătu în ușă și în odaie intră un prieten de-al lui Huei Ci. După ce schimbară cuvenitele saluturi, oaspetele fu poftit să șadă. Nu venise nici să trăncănească, nici cu cine știe ce vești cutremurătoare de pe front. Il adusese acolo prietenia ce i-o purta lui Huei Ci și gîndul că o rază de nădejde începea să licărească pentru acesta.

Prietenul voia să-i împărtășească o veste importantă, pe care o știa din izvor sigur: comandamentul suprem numise în postul de șef al poliției locale pe un oarecare Tian. Și se apucă să-i povestească în amănunt, cu o vădită mulțumire, cum și ce fel era noul șef.

— E un om de treabă, simpatic. E brunet, dar fața îi e albă și poartă o umbră de mustață. Are o lumină în ochi care-l face să cîștige de îndată inimile. Vorbește cu cel mai curat accent din Pekin. E mult mai simpatic decît șeful dinainte. După cîte am aflat, vechiul tău prieten Cen Bo-tun ar fi fost coleg de școală cu acest Tian. Ce ar fi să te adresezi lui Cen Bo-tun? Oricum, cred că-i cel mai bun prilej.

In timp ce rostea aceste cuvinte, în ochii săi, care priveau puțin pieziș, licărea dorința sinceră de a-și ajuta prietenul.

Ascultîndu-l, la început, lui Huei Ci nici nu-i venea să-și creadă urechilor. Oaspetele însă părea foarte sigur de ce spune. Intr-adevăr, în bezna care-l înconjura, să fi prins oare a miji, în sfîrșit, o rază de nădejde?

O, da, să se facă numai lumină și îndată o să se înfiripe în el și puterea de a porni înainte!

După ce își petrecu oaspetele, Huei Ci începu a chibzui cum să dea de Bo-tun.

Vîntul de toamnă îi zbîrlise părul și se strecura pe sub halat. Huei Ci însă nici nu simțea frigul.

Nevastă-sa îi aduse păsatul subțire de orez și îl îmbie cu un alt glas parcă, mai plăcut:

— Mănîncă repede și du-te de-l caută pe Bo-tun.

— Să-l caut pe Bo-tun, zici?

— Sigur că da, să-l cauți. Sau vei fi crezînd cumva că Bo-tun e atît de pătrunzător, încît să-ți știe pe de rost necazurile?

— Nu-i vorba de asta. E altceva la mijloc: crezi oare c-o să fie dispus să înțeleagă situația mea? Dacă n-o să-mi poată fi de nici un ajutor și o să mă refuze? Sau dacă o să mă primească dar o să înțeleagă greșit rugămintea mea — îți închipui că o să-i facă plăcere toată povestea asta? Și dacă mi-o taie de la început? Cred c-o să-mi plesnească obrazul de rușine.

— Ce, n-oi fi vrînd cumva să scapi din mînă asemenea noroc? răbufni nevastă-sa, scoasă din fire de cuvintele lui.

— Ei, și tu! Lasă, nu te enerva. Nu-ți dai seama că, o dată ce sînt atît de bun prieten cu Bo-tun, nu mai poate încăpea nici o îndoială că n-o să mă refuze. Altceva mă nelinișteşte: o să fie tare neplăcut. Crede-mă, întrevederea asta n-o să meargă chiar așa ușor. Mi-e teamă c-o să mi se oprească vorbele în gît și o să am

o mutră ca vai de lume. Mi-e să nu fie peste puterile mele.

— Cred că nu poate fi lucru mai firesc pe lume decît să rogi pe cineva pentru o recomandație. Doar nu te duci la el ca să-i ceri sprijinul pentru a săvîrși o mîrșăvie.

Și femeia îi aruncă o privire disprețuitoare bărbatului său, gîndindu-se că n-avea nici un dram de simț practic pentru viață și că era un bleg fără pereche.

— Ce știi tu, răspunse el oftînd. Bo-tun socotește că sînt una cu meseria mea. Totdeauna m-a lăudat că am vrut să mă fac profesor, zicînd că am într-adevăr vocație pentru asta. Și acum, așa, nitam-nisam, vin la el să-i cer o mînă de ajutor ca să pătrund într-altă lume, în lumea aceea pe care, pînă acum am considerat-o josnică. Gîndește-te numai ce-o să creadă despre mine?

— Una cu meseria ta? Nu mai spune! Școlile stau pînă în ziua de azi cu lacătul la poartă și tu ții morțiș să rămîi profesor pînă la sfîrșitul vieții!

Realitatea îl plesni din nou pe Huei Ci cu șfichiul pe spinare. În fața ochilor lui se lăsă iarăși un întuneric gros ca tușul, ca o noapte fără lună și stele. În bezna aceasta însă mijea acum un licăr de nădejde: să-l roage pe Cen Bo-tun. Și Huei Ci hotărî cu tot dinadinsul: „Da, trebuie s-o fac și pe asta, să-i scriu lui Bo-tun". Apoi așternu pe hîrtie cele de mai jos:

„Prietene Bo-tun și frate mai mare!

Nu v-am mai scris de mult, pentru că viața pe care am dus-o pînă acum a fost tihnită și, într-o oarecare măsură, mulțumitoare. Acum, însă, fie-mi îngăduit să vin la dumneavoastră cu o plecată rugăminte. An de an, viața se scumpește, iar veniturile fratelui dumneavoastră mai mic sînt atît de neînsemnate, încît nu mai poate să țină pas cu ea și adesea simte că-l părăsesc puterile. În clipa de față el se află într-o situație cu adevărat dezastruoasă. Dumneavoastră, ca frate, v-ați dat seama de asta, firește, mai dinainte.

De cînd a izbucnit războiul civil [1], fondurile alocate pentru învățămînt sînt folosite la aprovizionarea armatei. S-au împlinit două luni de cînd n-am mai primit un ban din salariu. A trecut și vacanța mare, și nu se întrezărește nici cea mai slabă speranță că se vor redeschide școlile. Viitorul meu e tulbure și sufletul mi-e bîntuit de îndoieli. Din cîte am aflat, șeful poliției locale, numit de curînd, domnul Tian, e prieten din copilărie cu dumneavoastră. În momentul cînd se va instala în acest post, domnul Tian va căuta desigur să-și revizuiască funcționarii. V-aș ruga deci să-mi acordați atunci puternicul dumneavoastră sprijin ca să-mi găsesc un serviciu suplimentar. Nu sînt de loc pretențios: m-aș mulțumi și cu douăzeci de iuani pe lună. În momentul de față ar fi singura mea

[1] Se referă la primul război civil revoluționar, care s-a desfășurat între anii 1924—1927 și care a reprezentat prima etapă a revoluției burghezo-democrate chineze.

salvare dintr-o situație cum nu se poate mai nenorocită, iar în cazul cînd s-ar redeschide școala, banii aceştia îmi vor prinde bine oricum.

După cîte ştiu, fratele meu mai mare e totdeauna bucuros să-şi ajute semenii. Mezinul a avut și el parte de mărinimia şi dragostea sa şi speră că şi de astă dată rugămintea lui nu va fi respinsă ca o pretenție nesăbuită.

In aşteptarea unui răspuns binevoitor, îmi pun toată nădejdea în dumneavoastră."

Lăsînd deoparte condeiul, Huei Ci reciti ceea ce aşternuse pe hîrtie şi se gîndi că scrisoarea nu ieşise aşa cum trebuia. Nu putea să-şi dea seama însă din ce pricină. „Nu e prea mult, oare, douăzeci de iuani pe lună ? Un post suplimentar se găsește chiar așa, la tot pasul ? Să nu i se pară că i-am scris prea deschis, că n-am fost destul de politicos ?! Tot felul de întrebări i se perindau neîncetat prin minte.

„Nu, își răspunse tot el, în cele din urmă, douăzeci de iuani nu e de loc exagerat ; cerîndu-i mai puțin, parcă mi-ar fi de vreun ajutor ? Ar fi trebuit oare să mă mulțumesc cu un post de polițist, cu opt iuani, adică, pe lună ? Sînt atîția care au posturi suplimentare ; în orice instituție găsești cîțiva dintr-ăştia. Numai eu cunosc vreo treizeci care trăiesc din asemenea sinecuri. Nici măcar nu dau pe la birou, nu vin decît o dată pe lună să-şi încaseze leafa. Aşadar, numai proptele să ai. Cît priveşte stilul scrisorii, dacă nu i-aş fi arătat lucrurile deschis, ar fi însemnat să facă tot soiul de presupuneri şi să nu ghicească pînă la urmă ce vreau de la el. Adică să-mi bat joc de Bo-tun ! Atîta timp cît mi-a mai rămas un licăr de nădejde, cum aş putea să folosesc un ton degajat şi uşuratic, scriindu-i ?"

Experiența de fiecare zi, însă, îl aduse la realitate : „Cu cît citeşti mai mult, cu atît te îmbulzesc îndoielile. Trebuie să ai curaj şi totul, ai să vezi, o să iasă bine."

Huei Ci împături scrisoarea şi o puse într-un plic pe care îl lipi în grabă.

Iată-l în sfîrșit afară, în stradă. Scrisoarea se află în cutie şi-şi aşteaptă tovarăşii de drum.

Tîrgul de dimineață încă nu se terminase. Printre tarabele cu peşte şi zarzavaturi foiau cumpărătorii, tocmindu-se în gura mare, ciorovăindu-se gălăgioşi ori întrebînd cît costă cutare sau cutare lucru. Strada, pavată cu piatră şi stropită din belşug de sacagii, lucea ca unsă cu ulei ; de teamă să nu alunece, trecătorii se uitau cu băgare de seamă pe unde calcă. Umbrarele de papură de deasupra dughenelor şi birturilor erau ridicate. Şi cu toate că jaluzelele fuseseră strînse, înăuntru părea a fi întuneric şi frig.

Vîntul tomnatic smulgea din cînd în cînd cîte un fir de papură. Totul te făcea să simți atmosfera de toamnă tristă şi rece.

În inima lui Huei Ci însă nu stăruia nici o umbră de tristețe. Nu, sufletul îi era însorit ca o zi de primăvară și pasul mai sprinten ca de obicei.

La tarabele cu peşte privirea i se opri deodată asupra unei găleţi cu caraşi. Lungi de vreo nouă ţuni, peştii aveau spinarea negricioasă. Pe fundul găleţii nu era decît un pic de apă şi caraşii zăceau într-o rînă, cu gurile larg căscate.

Huei Ci stătu o clipă locului, apoi o porni mai departe, agale. I se păru că vede înainte-i o ceaşcă de faianţă plină cu zarzavaturi, şi supa limpede, în care pluteau lăstari uscaţi de bambus şi bucăţele de carne iar alături un rasol de caraşi. Şi parcă prin asociere cu această nălucire, ieşi la iveală şi un ceainic de aramă cu vin fiert. Dacă însă-i vorba de băutură, atunci vinul trebuie să fie de soi, vin vechi de Şaosi, străveziu ca agata, care înveseleşte inima omului numai prin mireasma lui. Îi lăsa gura apă. „De cînd n-am mai simţit asemenea aromă, se gîndi Huei Ci, mi-e şi ruşine să spun! Brînză de soia şi legume, asta-i mîncarea noastră de prînz. Cîteodată nevastă-mea îşi calcă pe inimă şi mai cumpără oleacă de carne de o sută patruzeci de ieni, o taie bucăţele şi o găteşte cu păstăi tinere de fasole. Fireşte, carnea e pe sponci şi-ţi mai pierzi şi timpul culegînd bucăţile cu scobitoarea. Din păcate, am o poftă de mîncare straşnică iar noi mîncăm mai nimic, şi mi-e o foame, că aş fi în stare să înfulec trei ceşti deodată. Cît despre vin... tare mă tem că şi gustul i l-am uitat. Ultima dată cînd am băut îmi pare că era anul trecut, cam pe vremea asta, la nunta lui Ciao; numai că mă simţeam rău în ziua aceea şi nu ştiu dacă am deşertat mai mult de

patru păhărele. Ca să vezi, a trecut anul de cînd n-am mai pus strop în gură. Hm! Evenimentul ăsta trebuie, totuşi, sărbătorit."

Un licăr de speranţe se aprinse din nou în zarea ochilor săi. „Dacă scrisoarea asta o să-mi aducă noroc, îşi spuse el, trebuie neapărat să mîncăm altfel: caraş rasol şi un ceainic de vin vechi de Şaosi, nu poate fi, oricum, o risipă! O să ne ducem şi la restaurant în fiecare zi, să mîncăm şi noi ca lumea!"

Şi, ca o completare la cele de mai sus, hotărî în sinea lui că n-ar fi un lux nesăbuit să-i cumpere nevesti-si două, trei rochii mai moderne. Curînd se împlineau şapte ani de cînd se căsătoriseră. Rochiile ei de atunci începuseră să se rupă, fuseseră cîrpite şi iar se rupseseră, iar cele pe care le mai păstrase cît de cît zăceau în valiza goală. Cînd era frumos afară şi soare, le scoteau să le aerisească, în amintirea, parcă, a clipelor duioase de odinioară, şi apoi le aşezau la loc şi le încuiau în valiză. În definitiv, la ce bun să se mai dichisească? În momentele acelea nevastă-sa suferea cumplit, o treceau lacrimile şi fugea să se ascundă în vreun ungher. Deşi Huei Ci căuta îndeobşte să nu se gîndească la lucrurile astea şi, cînd o vedea pe nevastă-sa încruntîndu-se, o ţinea una şi bună că el nu duce lipsă de nimic şi de aceea nici nu-şi face sînge rău din pricina sărăciei, simţea ca o povară în piept şi inima i se strîngea de amărăciune şi mîhnire.

„Văd cît eşti de nefericită, îi venea să spună atunci. De cînd te-ai măritat cu mine, n-ai avut şi tu parte

de-o bucurie, n-a fost chip să-ți iau măcar o rochie ca lumea. Jur împrejur nu-i decît mizerie și iar mizerie."

Așa se întîmpla să-și amintească și el că nevastă-sa mergea îmbrăcată ca vai de lume, ca după aceea să uite din nou...

De astă dată, însă, Huei Ci își puse în gînd să-i îngăduie să-și cumpere și ea o rochie nouă, bună, dacă scrisoarea trimisă lui Bo-tun va fi cu noroc. C-o vrea sau nu dînsa — de asta nu-i pasă. O să fie un dar din partea lui, făcut din toată inima. Sigur că n-o să-i poată cumpăra ceva prea scump, după ultima modă, dar cel puțin să-i ia un material imprimat în culori vii.

Tot chibzuind așa, Huei Ci ajunse în dreptul unui magazin de textile.

„Uite niște atlaz albastru. Deși, la drept vorbind, mai toată lumea îl poartă. Aproape că nu e casă în care femeile să nu-și facă o rochie de atlaz; și pe urmă prea arată nu știu cum, grosolan, și culoarea asta a devenit și ea prea banală. Nu, parcă n-ar merge pentru nevastă-mea. Țesătura aceea de lînă pare să fie de calitate ceva mai bună, din păcate dungile cînd groase, cînd subțiri nu se îmbină de loc și apoi e și cenușie, culoarea pe care o iau animalele ca să-și apere pielea. Nu, nici materialul ăsta nu face pentru ea. Se vede că femeile l-or fi purtînd ca să le ferească de ispită."

Privirea lui Huei Ci se opri asupra confecțiilor îmbrăcate pe manechine.

„Ptiu, ce lipsită de gust e bluza asta de casă, mai scurtă în față decît la spate! E și demodată, ridicolă. Da, cît timp are o oglindă în casă, nici o femeie n-o să se arate cu asemenea bluză. De cumpărat, tot o să-i cumpăr o rochie, în nici un caz, însă, așa ceva..."

Firul gîndurilor sale fu întrerupt fără veste de un ghiont în șale, atît de zdravăn, că-i smulse un strigăt :

— Ce-i asta ?

Mînios, Huei Ci se întoarse și se pomeni nas în nas cu un flăcău de la țară. Voinicul purta pe umeri o cobiliță cu rădăcini de lotus, pline de noroi. Rădăcinile așezate una peste alta alcătuiau două grămezi înalte de vreo doi ci. Strada fiind îngustă, trecătorii se loveau cu umărul unii de alții și se împiedicau de cobilița flăcăului, ținîndu-l în loc. Flăcăul încerca să se strecoare printre ei. Privirea țăranului ațintită spre capătul cobiliței părea să spună că îl izbise pe Huei Ci fără să vrea.

Huei Ci întinse automat mîna spre poalele halatului. Erau pline de noroi, ceea ce îl făcu să-și iasă din sărite. E drept că halatul era vechi și de culoare pămîntie, dar Huei Ci se oțărî deodată, încruntîndu-se la flăcău, gata-gata să-l ia la ocară. Se înfrînă totuși, datorită stăpînirii de sine pe care de mult și-o impusese. Huei Ci izbuti să-și înăbușe pornirea mînioasă, iertîndu-l cu mărinimie. Își scoase apoi batista, și așa destul de murdară, și se trudi să curețe glodul de pe halat, iar ce mai rămase îl lăsă să se usuce...

„Autoritățile comunale ar avea un cuvînt de spus în privința asta, se gîndi el, străzile sînt atît de întortocheate încît n-are rost să se mai înghesuie și precupeții aici. Să li se pună la dispoziție cîteva terenuri virane, cum ar fi de pildă piețele de zarzavaturi din unele orașe, și atunci trecătorii ar fi cruțați de asemenea neajunsuri. În orice caz, halatul meu n-ar mai fi fost terfelit."

Gîndurile i se îmbulzeau în minte. „Probabil că, între timp, factorul a luat scrisoarea din cutie și a băgat-o la el în geantă. Dacă datorită ei voi ajunge să capăt o slujbă la poliție (ce fel de slujbă, firește, n-aș putea spune dinainte, cu toate că și asta e destul de important), atunci o să-mi pot supune proiectele, în amănunțime, celor în drept, într-un memoriu, dovedindu-mi zelul față de munca mea și de progres. Sistematizarea piețelor de zarzavaturi va avea un rol de jucat în reglementarea circulației pe străzi! Trebuie întreținută ordinea și curățenia în piață, controlul urmînd a fi, desigur, încredințat organelor polițienești."

Prins în vîltoarea acestor proiecte, Huei Ci se pomeni deodată, fără să fi băgat de seamă, față-n față cu un polițist: stătea rezemat de tejgheaua unui birt și-și ținea o mînă rezemată pe ceainicul cu vin. Polițistul întreținea o însuflețită conversație cu patroana localului. Bastonul negru îi spînzura de centură. Chipiul galben fusese pus deoparte pe tejghea. Scobindu-se în dinți, patroana asculta zîmbitoare ce-i îndruga păzitorul ordinii.

„Halal polițist, își spuse în sinea lui Huei Ci. Nu-i în stare să-și îndeplinească nici cele mai elementare îndatoriri. Un terchea-berchea îmbrăcat în uniformă."

Huei Ci se apropie de el și-l măsură din cap pînă-n picioare.

„Încă un memoriu de făcut! Cu toată pregătirea ce li se dă în prealabil polițiștilor, nu prea sînt corespunzători funcției lor. Pentru îmbunătățirea supravegherii polițienești e nevoie de o selecționare mai serioasă a personalului."

Adîncit în gînduri, Huei Ci coti pe o ulicioară sărăcăcioasă. Femeile spălau rufe la poartă sau ședeau în curte aplecate asupra unei cusături. Ridicînd ochii zăreau silueta unui trecător solitar, pe figura căruia stăruia un zîmbet.

„Sînt două memorii de o extremă importanță, continua el să-și depene firul gîndurilor. Dacă șeful se va ocupa de ele și le va da curs, să vezi cum au să se schimbe lucrurile. Și cred c-o să li se dea curs. Chiar dacă ar fi să am un grad mai mic, dacă memoriile mele au să fie acceptate, nu încape îndoială, am să fiu avansat. Dacă nu șef de secție, măcar agent — asta fără doar și poate. Și atunci... n-ar fi cazul să renunț la profesorat? Nu, chiar așa, de tot, nu e bine, din moment ce mi-am pus în gînd să mă dedic învățămîntului pînă la capătul vieții. O să-mi iau doar ceva mai puține ore."

Se simțea în culmea bucuriei; deși nu putea fi chiar atît de sigur că va fi într-adevăr stăpîn pe viitorul său, în fața lui strălucea viu o rază de speranță, în stare să-i lumineze toată ființa. Huei Ci, care și vedea deschizîndu-i-se înainte un cîmp vast, nemăsurat de întins, parcă zbura, mergînd spre casă.

A treia zi, după prînz, nevastă-sa tocmai număra banii din scrin. Nu le mai rămăsese decît un iuan și patru mao. Deodată se auzi o bătaie în ușă: era poștașul cu o scrisoare.

— De la Bo-tun, spuse Huei Ci, primind-o. Și-l trecu un fior. Suci de cîteva ori plicul în mînă pînă să-l deschidă.

— Ei, ce scrie? întrebă nerăbdătoare nevastă-sa, apropiindu-se de el.

„Frate mai mare, Huei Ci!

Am citit prețioasele tale rînduri. Domnul Tian mi-e într-adevăr prieten din copilărie. Din păcate, însă, de cînd și-a părăsit profesia de învățător și și-a luat o altă slujbă, am fost și unul și altul atît de ocupați, încît nu numai că nu ne-am mai întîlnit, dar nici măcar n-am avut răgaz să ne scriem. Nu zic că, citindu-mi numele, nu s-ar putea să-și aducă aminte de mine. Crede-mă că aș fi făcut tot ce-mi stă în putință pentru fratele meu mai mare... să nu uităm însă cum merge treaba în cercurile funcționărești: e destul să ajungă cineva în cutare sau cutare post, pentru ca o sută de oameni cel puțin să-l asalteze cu tot felul de intervenții, exercitînd asupra lui presiuni fie prin situația lor, fie datorită averii. În ce mă privește, ca prieten sincer ce-ți sînt, îți mărturisesc că nu pot admite nici unul din aceste două mijloace. Nu-mi rămîne decît să găsesc un pretext oarecare ca să am o întrevedere și să încerc a pune o vorbă bună pentru tine. Cred..."

Nădejdile lui Huei Ci se năruiră dintr-o dată. O desperare cumplită îl cotropi, ca și cum ar fi pierdut tot ce era mai de preț pe lume pentru el. Totul se mistui în fața ochilor săi, lăsînd în loc o bezna neagră ca tușul, ca o noapte fără lună și fără stele.

În oraș

Trenul își încetini mersul, pregătindu-se pentru un scurt popas. Călătorii se ridicară, unii ca să-și dea jos geamantanele din portbagajele de deasupra capului, alții ca să întărească legăturile pachetelor sau să-și îmbrace halatele ori hainele de siuanșa[1]. Femeile deschiseră nelipsitele poșete și, uitîndu-se în oglinda fixată înăuntru, scoaseră foițele cu pudră și-și tamponară ușor fruntea. Apoi aruncară din nou o privire critică în oglindă.

Oamenii stăteau cu ochii ațintiți spre fereastra din stînga. Acolo, deasupra lăstărișului des al pădurii, începea să se contureze zidul orașului, iar în spatele zidului se ridica o pagodă înaltă, ale cărei ferestre cu pervazuri dantelate și cornișe cu clopoței se zăreau încă nedeslușit. Călătorii n-o vedeau pentru prima oară; pentru unii pagoda însemna punctul terminus al călătoriei, pentru alții o măsură a drumului

[1] Țesătură subțire de mătase.

parcurs, în timp ce altora le redeștepta o veche curiozitate copilărească, făcîndu-i să exclame și s-o arate cu degetul:

— Pagoda! Pagoda!...

Pe sub fereastră se depăna crîngul înverzit și un țîrîit de greieri picura în urechea călătorilor. Trenul își încetini treptat mersul iar o clipă mai tîrziu se opri în dreptul peronului.

Un bărbat înalt, de vreo treizeci de ani, plin de prestanță, coborî din tren. Sub borurile pălăriei, ochii săi licăreau ageri și strălucitori. Ducea sub braț o servietă, așa încît nu avea nevoie de hamal. Tînărul nu părea de loc agitat, spre deosebire de ceilalți călători. Pe peron, unde se stîrnise din primul moment îmbulzeală, ca-n orișice gară, era aidoma unui cocor stingher în mijlocul unor păsărele gureșe. Ieșind din gară, tînărul se strecură prin mulțimea de ricșari, care-și chemau în gura mare mușteriii, și o apucă de-a lungul rîului, pe drumul prunduit.

Pe malul celălalt străjuiau zidurile orașului. Străvechea împrejmuire de cărămidă era aproape cu totul năpădită de mușchi și, acum, în lumina amurgului, bătea în verde, ca frunza de ceai. Pagoda se pierdea în înălțimi, anume parcă pentru a cruța priveliștea de o prea mare monotonie, profilîndu-se severă pe fudalul siniliu al cerului.

Rîul era destul de lat, dar molcom. Cerul și zidurile orașului se oglindeau limpede în undele lui. Ba

chiar, acolo, în apă, arătau mai frumoase ca în realitate.

Pe măsură ce omul se depărta, vuietul gării se pierdea treptat ca, în cele din urmă, să se stingă cu totul. Tînărul avu sentimentul unui lucru nou, extraordinar : o liniște fără seamăn îi ținea urechea încordată, ca și cum aerul din jur era rarefiat la maximum. Zidurile, pagoda, rîul — totul purta pecetea unor vremi de mult apuse. Această pecete a trecutului, însă, avea în ea ceva ispititor și iureșul lumii părea să se topească plutind undeva, spre zări încețoșate, ca niște norișori la marginea cerului. Omul se opri în loc, își ridică borurile pălăriei și se uită roată împrejur cu luare-aminte : „Ce dragi îmi sînt zidurile și șanțurile astea din alte vremuri ! se gîndi. În ele curge, ca în arterele unui moșneag, un sînge îmbătrînit. Dorința mea e să le golesc de tot ce e stătut în ele, umplîndu-le cu sînge proaspăt, pentru ca orașul meu să redobîndească o tinerețe înfloritoare. Și cînd în vinele lui n-o să mai rămînă nici picătură de sînge vlăguit, iar în fața ochilor se va deschide minunata priveliște a trecutului, nimic pe lume, cred, nu-l va putea întrece în frumusețe !"

Gîndul viitorului îl întărea și mai mult în hotărîrea lui și-i sporea curajul. Își scoase batista, își șterse fața îmbrobonată de sudoare și porni mai departe, întinzînd pasul. În sfîrșit, trecu podul și intră pe poarta orașului.

Ulița era atît de îngustă, încît soarele de-abia răzbătea printre ziduri. Dacă se întîmpla să se întîlnească doi ricșari față-n față, trecătorii erau nevoiți să se lipească de garduri ca să le facă loc. Dar și așa erau oricînd în pericol să fie loviți. Negustorii ședeau cu mînecile suflecate, la tarabe, agitîndu-și evantaiele din foi de nalbă, tacticoși, de parcă s-ar fi odihnit. Trecătorii păreau și ei fără rost și se plimbau agale, nepăsători, încolo și încoace.

Cînd și cînd, răsăreau de cine știe unde copii golași care se alungau zburdalnici, țipînd de-ți spărgeau urechile. Strigătele lor și goana ricșarilor ce-și sunau tot timpul clopoțeii, nepotrivite cu îngustimea locului, erau singurele zgomote ce tulburau atmosfera aceea liniștită.

„Sînt de treizeci de ani pe lume și mereu am în fața ochilor aceeași priveliște. Doar ricșarii cu trăsuricile lor lăcuite în negru și lucioase s-au înmulțit. Trecătorii umblă și acum alene. Lîncezeala generației mai vîrstnice s-a transmis și celei tinere, așa că pînă în ziua de azi nu vezi decît oameni care abia se urnesc. E de neîndurat să te pomenești pe ulițele astea înguste că ți se închide drumul și nu e chip s-o iei mai repede din loc", își spuse tînărul scos din fire. Întinzînd pasul, se tot sucea mereu cînd într-o parte, cînd într-alta, ca să nu se ciocnească de trecători și de trăsuri. Cămașa îi era udă leoarcă de sudoare, dar abia cînd observă că oamenii rămîneau rînd pe rînd în urmă, își dădu seama că mergea repede.

— Domnule Gao! se adresă la un moment dat tînărul, respectuos, unui trecător, oprindu-se locului şi scoţîndu-şi pălăria de paie.

În faţa lui stătea un bărbat ca la vreo cincizeci de ani, înalt şi costeliv, pămîntiu la faţă şi cu fruntea brăzdată de cute. Purta o cămaşă de vară, din pînză subţire, şi o haină de siuanşa cu dragoni. Prin ochelarii cu lentile mari îşi aţinteau privirea ochii lui miopi. Buza de sus îi era străjuită de o mustaţă neagră, deasă.

Deşi miop, domnul Gao Ţziui îşi pironise încă de departe privirile asupra insului care venea spre el.

„Uite-l că s-a întors cu adevărat, se gîndi el, pesemne zvonul că ar avea de gînd să deschidă şcoala nu era chiar fără temei. Mai bine, totuşi, să-l las în pace. Cred c-o fi şi uitat c-a învăţat cu mine. De ce să-i port pică, cu toate că probabil încă ne mai bîrfeşte pe noi, ăştia, ruginiţii? Ce să discut cu el?“

Aşa îşi spunea în sinea lui profesorul Gao, în timp ce mergea pe marginea drumului, drept înainte, spre un ţăran cu cobiliţa încărcată cu rădăcini de lotus. Profesorul Gao nu se uita nici într-o parte, nici într-alta, gîndindu-se că n-o să dea ochii cu fostul său elev.

Observîndu-l, însă, acesta se opri în marginea străzii şi-l strigă ceremonios, aşa că profesorului nu-i mai rămase decît să exclame vesel:

— A, Iui-şen, nu ne-am văzut de un car de vreme. Ce-i cu dumneata, ai venit se vede în vacanţă peste vară şi, pe urmă, iarăşi bun rămas, nu-i aşa?

— Nu, de astă dată n-am de gînd să mai plec. Am pus la cale cu nişte prieteni de-ai mei să deschidem un liceu în localitate. Asta o să-mi fie ocupaţia.

— Foarte bine. Parcă mi-aduc aminte că s-a mai vorbit cîndva la noi despre asta.

Profesorul Gao dădu să-şi ia ziua bună şi să plece, dar Iui-şen urmă:

— Am hotărît să ducem la îndeplinire acest plan întemeindu-ne pe năzuinţele noastre şi, nu mă îndoiesc, fireşte, că vom avea de întîmpinat o mulţime de greutăţi. Va trebui să vin mai des pe la dumneavoastră să vă cer sfatul, să folosesc cîte ceva din bogata dumneavoastră experienţă.

Domnul Gao Ţziui zîmbi cu o modestie amestecată cu dispreţ:

— Ei, acum sînt alte vremuri, răspunse el. Experienţa noastră-i ca o haină demodată, bună doar să zacă la fundul unui cufăr. Ce ar putea folosi de pe urma ei o şcoală nouă ca a voastră? Domnul Gao tăcu o clipă, apoi adăugă: O şcoală e într-adevăr un lucru greu de înfăptuit şi cu cît te ocupi mai mult de ea, cu atît întîmpini mai multe dificultăţi. Pe vremea cînd erai elev, totul avea la noi o bază solidă. Acum lucrurile s-au schimbat, nimic nu mai are stabilitate, totul e găunos, chiar şi la cei cărora li te adresezi cu gîndul de a învăţa de la ei ceva nou.

— Experienţa rămîne experienţă, fie că-i veche ori nouă. Domnul Gao, cred, e prea modest.

Spunînd asta, Iui-şen nu putea să nu fie înciudat pe cîrteala profesorului Gao.

La rîndul său, domnul Gao Ţziui căuta să-l tragă de limbă :

— Cum staţi cu fondurile, probabil că aţi făcut rost de tot ceea ce vă trebuie. Căci, vezi dumneata, cele mai bune intenţii cînd se izbesc de greutăţi băneşti se risipesc ca fumul şi se destramă ca norii.

— Am întocmit un proiect de buget. Taxele elevilor trebuie să acopere perfect cheltuielile curente. Pînă una, alta, vom căuta să le acoperim din donaţiile pe care de altminteri le-am şi căpătat.

— Şi credeţi oare c-o să puteţi face faţă cheltuielilor cu veniturile proprii ?

— Eu şi prietenii mei avem interese şi năzuinţe comune, şi pe urmă, în afară de noi, nu trebuie să purtăm nimănui de grijă, fiindcă nu sîntem familişti. De aceea, la noi în buget salariile vor fi minime, ba chiar sînt doi, trei dintre noi care nici n-au nevoie de ele...

— Cum aşa : n-au nevoie... de bani ?

Lui Gao Ţziui nu-i venea să-şi creadă urechilor. Rămase o clipă tăcut, apoi spuse zîmbind :

— Cum văd, ardeţi de dorinţa de a lumina oamenii. Frumos, foarte frumos. Şi acum, la revedere !

Cu aceste cuvinte, dădu din cap şi plecă ; şi cum era înalt ca o prăjină, se legăna în mers.

— La revedere, domnule !

Profesorul Gao intră în ceainărie. Aproape toate locurile erau ocupate. După o masă bună, după ce trăseseră din ciubuc şi se ospătaseră cu pepeni şi rădăcini de lotus, la ceasul cînd umbrele se alungau pe străzi şi soarele cobora spre scăpătat, iubitorii de ceai se îndreptau spre ceainărie. Se duceau acolo ca să-şi irosească zilnic o oră, cu pas rar, gravi, aşa că pe feţele lor nu apărea nici o broboană de sudoare.

În momentul cînd intră Gao-Ţziui, inspectorul şcolar judeţean Lu Ciun-fan, care se afla înăuntru, se opri din fumat şi schiţă o mişcare, ca şi cum ar fi vrut să se ridice. Dînd din cap, îl şi luă în primire pe domnul Gao :

— Amice Ţziui ! Auzi ai întîrziat. Uite, aici e liber, aici. Şi-i arătă cu muştiucul ciubucului un loc la măsuţa lui.

— Bine, prietene Ciun, bine. M-am oprit pe drum şi din pricina asta am întîrziat.

Spunînd acestea, profesorul Gao îşi scoase halatul şi haina pe care le atîrnă în cuier, apoi se dezbrăcă şi de cămaşă şi o puse pe speteaza scaunului împletit, lăsîndu-şi pieptul costeliv şi brun complet dezgolit. I se vedeau scobiturile din dreptul claviculelor şi coastele ieşite în afară. Lîngă trupul dolofan şi alb al lui Lu Ciun-fan, ale cărui forme n-aveau nimic colţuros, domnul Gao, aşa cum arăta, nu se putea să nu-ţi stîrnească un zîmbet.

— Ştii cu cine m-am întîlnit ? Cu ăsta... Din Iui-şen. A şi venit, spuse profesorul Gao, aşezîndu-se.

Chelnerul aduse un șervet muiat în apă fierbinte și Gao Țziui se șterse de trei ori pe spate și pe piept. După ce îndeplini această operație, profesorul Gao se adresă vecinului său, netezindu-și mustața:

— Și-au pus în gînd cu tot dinadinsul să deschidă școala. Din Iui-șen mi-a spus chiar acum că vrea să se ocupe serios de treaba asta.

Ciun-fan tocmai pîcîia din ciubuc și aștepta să se aprindă ca să poată trage din el.

— Sigur, întări el, nici vorbă c-au s-o deschidă. După cîte am aflat au și închiriat un local la Sînțzinhun.

Trase o dată din ciubuc făcîndu-l să gîlgîie, în timp ce nările sale umflate slobozeau două șuvițe sure de fum.

— Școala noastră e înglodată în datorii și n-are de unde să plătească salariile. Pe cînd dumnealor au găsit soluția potrivită și acum, uite, au să-și deschidă școala. Chiar el mi-a spus că au strîns banii din donații. Poftim, mucoșii!

— Ha, mucoșii! repetă Ciun-fan, rîzînd malițios.

— Un lucru nu înțeleg. Din Iui-șen mi-a spus că vor acoperi toate cheltuielile curente din taxele școlare, dat fiind că vor primi salarii foarte mici și că unii dintre ei sînt, cică, gata să renunțe de tot la plată. Stau și mă întreb atunci de ce s-or fi apucat ei de treaba asta?

— Ha-ha, amice Țziui, cum poți să fii așa naiv?

Să-și bată capul cu niște copii străini, așa degeaba? Cum de s-au născut asemenea oameni tocmai în vremurile noastre? Nu vezi că aici e un dedesubt?

În urma acestui raționament, Ciun-fan luă o mutră satisfăcută și mai trase o dată din ciubuc. Profesorul Gao Țziui se simți oarecum rușinat. Apucînd paharul cu ceai, sorbi o înghițitură și spuse, ca și cum ar fi căutat să se justifice:

— Da, trebuie să fie un dedesubt, îmi dau seama, dar ce o fi la mijloc, asta nu pricep.

— N-o fi cumva... începu Ciun-fan și aplecîndu-se peste masă îi șopti ceva la ureche lui Gao Țziui. Pe urmă se așeză la loc și urmă cu glas tare: probabil că au ei o sursă de bani, de aia zic, lauda asta a lor că n-ar avea nevoie de parale nu-i decît o vorbă goală, aruncată numai așa, ca să impresioneze. Și-au făcut pesemne socoteala că o să se ducă vestea despre rîvna lor fierbinte pusă în slujba învățămîntului și că oamenii au să le pice rînd pe rînd în cursă, cîntîndu-le în strună. Dacă era altfel, crezi că Iui-șen nu ți-ar fi spus de unde au primit toate donațiile astea?

Bătrînul Țziui credea și nu credea. Clipind din ochi, îngînă cu spaimă nedeslușită:

— Da, da! După toate probabilitățile așa trebuie să fie.

— Nu după toate probabilitățile, ci chiar așa e.

— Dar despre ce discutați atît de aprins?

Întrebarea le-o pusese directorul secției de învățămînt, Van Siuan-bo. Acesta stătuse pînă atunci la o masă mai retrasă, lîngă fereastră, și-i venise cheful să mai colinde puțin prin local. Discuția dintre Gao și Lu îi atrăsese atenția. Și luînd un scaun liber, se așeză lîngă prietenii săi.

Gao și Lu îl puseră la curent pe Van Siuan-bo cu cele discutate.

— Sigur că da, spuse el dînd din cap, ăsta li-e scopul. Are dreptate amicul Ciun. Sînt oameni care pescuiesc în apă tulbure și care, cînd pun la cale un lucru, sînt în stare să treacă peste orice. Dacă se întîmplă să dea peste vreo crăpătură, fac ce fac și se strecoară prin ea. Liceul „Huni" e temelia pe care vor să se întărească ei.

— Nu știu cum, dar parc-am pîndi un hoț: nici n-a apucat bine să deschidă ușurel ușa și să vîre mîna, că haț! l-am și înșfăcat.

Vorbele acestea fuseseră rostite de bătrînul Gao Țziui, care pufni în rîs, de unul singur, rînjindu-și dinții galbeni. Siuan-bo însă nu-i ținu hangul; voia omul să-și spună părerea și continuă:

— Nimeni din noi, desigur, nu se gîndește să acuze pe cineva așa, fără rost, dar ascultați numai ce metode înțeleg dumnealor să folosească și o să vă dați seama că nu urmăresc decît să tulbure apele. Eu m-am ferit totdeauna să am de-a face cu asemenea indivizi. Băiatul meu mai mic are niște colegi de școală cam de teapa lor. Deunăzi s-a întîlnit cu ei și i-au povestit verzi și uscate despre liceul pe care se gîndește să-l înființeze Din Iui-șen. Prima absurditate pe care au pus-o la cale e să introducă învățămîntul mixt. Gîndiți-vă numai! Un liceu la care fetele și băieții să învețe împreună! A doua absurditate...

— E amorul liber, nu-i așa? se repezi Ciun-fan și fața sa bucălată se topi într-un zîmbet.

— Nu, altceva. Ei susțin că profesorii și elevii trebuie să ia împreună parte activă la viața obștească, adică la tot ce se întîmplă dincolo de zidurile școlii. E de neconceput! Rostul profesorului e să-i învețe pe elevi, iar al elevilor să învețe carte. La ce bun să le umble gîndul la mai știu eu ce asociație, sau muncă obștească, și încă *activă?* Asta înseamnă pur și simplu să tulburi ordinea existentă și s-o calci în picioare.

Siuan-bo vorbea indignat, clocotea de mînie și, în focul discuției, se descheie la vesta de mătase fină, dezgolindu-și pieptul.

Bătrînul Țziui simți un fior și rosti întristat:

— Cînd s-or termina oare toate schimbările astea din lume, cînd s-or astîmpăra oare oamenii? Gîndiți-vă de pildă la Din Iui-șen; mi-a fost cîndva elev, un elev model, cuminte, la locul lui. Cine și-ar fi închipuit că zece ani mai tîrziu o să avem asemenea buclucuri cu el!

— De ce vorbești așa? Nemulțumit probabil de pesimismul lui Țziui, Siuan-bo replică dîrz: Să nu creadă mucoșii ăștia c-au să poată chiar așa de lesne să ridice capul aici la noi și să provoace dezordini! Dacă

noi nu vom înțelege să le ținem piept și vom îngădui copiilor noștri să intre în organizațiile lor, aducătoare de cine știe ce nenorociri, va însemna că sîntem nedemni de strămoșii noștri, nedemni de vechii noștri înțelepți, de pămîntul în care ne-am născut. De aceea, vă spun: asupra noastră cade toată răspunderea. Amice Ciun, dumneata ești inspectorul nostru județean. Cînd au să deschidă școala, dumneata, ca unul care are dreptul de control, o să descoperi vreo neregulă, sau mai știu eu ce, acolo, și atunci noi, fără să ne codim, o să dăm dispoziție să se închidă școala.

Ciun-fan lăsă ciubucul pe masă și sorbi din ceai.

— Sigur, spuse el, e un lucru foarte, foarte posibil. Numai că, dinspre partea mea, un mijloc radical într-o contraofensivă ar fi „să scoatem cărbunii de sub cazan, pînă nu dă în clocot".

Și Ciun-fan făcu un gest cu mîna, ca și cum ar fi scormonit într-un morman de cărbuni.

— Cum adică?

— Foarte simplu. Să nu le dăm posibilitatea să-și recruteze elevi. Deunăzi niște profesori de la școala primară îmi spuneau că elevii lor, care au terminat ultima clasă, îi întreabă unde să se înscrie mai departe. Profesorii, firește, le recomandă liceul de stat sau școala normală, lămurindu-i că asta e cea mai bună alegere și că liceul cel nou „Huni", care-i pe cale să-și deschidă porțile în anul acesta, și unde vor preda cîțiva tineri proaspăt veniți în localitate, n-ar fi o școală prea serioasă. Le-am spus de altfel că tinerii

ăștia urmăresc ei ceva și, pe cît se pare, nimeni nu vrea să le încredințeze copiii. Așa că la deschiderea cursurilor au să le rămînă o mulțime de bănci goale, la liceul lor.

Ascultîndu-l, Siuan-bo se simțea mai liniștit și tot așa și lui Gao Țziui parcă i se luase o piatră de pe inimă.

— Ar fi o minune cerească mijlocită de strămoșii noștri, fericirea hărăzită plaiurilor noastre! Iar noi, la rîndul nostru, trebuie să avem grijă și să vorbim la tot pasul despre foloasele și neajunsurile acestei inițiative, adăugă Siuan-bo, deși tot mai simțea o umbră de neliniște.

— Asta se înțelege de la sine, răspunseră într-un glas Gao Țziui și Ciun-fan, dînd din cap unul către celălalt.

Scăfîrlia unuia era așezată pe un gît lung și deșirat, a celuilalt, pe un grumaz gros și năpădit de grăsime.

Anunțuri în legătură cu începerea înscrierilor la liceul „Huni" fură lipite pe la colțurile străzilor și ulicioarelor și apărură de asemenea în cîteva gazete locale, ba chiar și într-un ziar din Șanhai, considerat „mai mare". Citindu-le, unii simțeau o strîngere de inimă, ca și cum ar fi fost niscai vrăji drăcești menite să aducă nu știu ce nenorociri îngrozitoare. De aceea ei nu căutau să deslușească explicațiile scrise cu litere mici, dedesubt. În oraș adeseori ți se întîmpla să auzi păreri de felul următor:

— Ah, liceul ăsta „Huni“! De unde o fi avînd asemenea tendințe de stînga? Cu astfel de oameni e mai bine să n-ai de-a face, dimpotrivă, să te ferești din calea lor.

Oamenii cu carte, cunoscători ai legilor, vorbeau cam așa:

— De s-ar închide toate școlile din „imperiul ceresc“ [1], și de ar fi ca odraslele noastre să n-aibă parte să învețe măcar o singură literă și tot nu ne-am încumeta să le dăm la liceul „Huni“. Nimeni nu dorește, cred, ca lumea să se transforme într-o adunătură de fiare și de canibali!

Deși deschiderea unei școli noi nu e cine știe ce eveniment important, totuși o mulțime de cetățeni începură să se neliniștească, mai ales după ce Din Iui-șen primise o invitație din partea „Asociației tineretului“, ca să țină o conferință cu acest subiect la una din reuniunile ei. Această conferință pusese pe foc multă lume.

La reuniunea cu pricina luară parte, bineînțeles, doar cîțiva membri ai „Asociației“, cei străini de asociație neavînd nici o tragere de inimă să asculte cuvîntări „plicticoase“. Și, cum nu reușeau să scape de neliniștea ce li se cuibărise în suflete, bătrînii profesori doreau să afle cîte ceva despre această reuniune. De aceea se gîndiră să-l trimită anume acolo pe băiatul lui Van Siuan-bo. La întoarcere, taică-său îl puse să-i povestească de-a fir-a-păr tot ce se discutase ca,

[1] Denumirea sub care era cunoscut imperiul chinez.

la rîndul lui, să istorisească cele aflate în lumea dascălilor printre care Ciun-fan avea un loc de frunte.

El își începu relatarea, adresîndu-le celor prezenți următoarea întrebare:

— Știți dumneavoastră despre ce-a vorbit acolo Din Iui-șen?

Cîțiva săriră îndată cu gura:

— Despre amorul liber? Sau poate despre răsturnarea capitalismului? Nu, mai curînd cred că le-a indicat mijloacele prin care s-ar putea provoca dezordini.

— De unde! Subiectul conferinței a fost „Transformarea societății“. Dar, „transformarea societății“, cum știm, e o locuțiune curentă. Care conferențiar n-o utilizează în ziua de azi? Cine, scriind un articol, nu recurge la ea? În gura lui, însă, aceste cuvinte ascund un lucru mai grav. Vă amintiți, nu-i așa, de Sian Cijuan, care, în vechime, se oferise să execute dansul cu sabia, plănuind în felul ăsta să-i vină de hac lui Pei Gun [1]. Să vedeți acum ce anume preconiza Din Iui-șen: „În orice organism, spunea el, există părți uzate, de care trebuie purificat. Dacă în vasele sanguine se află mult sînge stricat, trebuie să căutăm a-l elimina. Societatea seamănă cu un organism, de

[1] Pei Gun sau Liu Ban, întemeietorul dinastiei Han (anul 206 î.e.n. — 220 e.n.), cunoscut în istorie sub numele de Gao-țzu, nume ce i s-a dat după moartea sa (194 î.e.n.). Aci este vorba despre un episod din lupta îndelungată pe care Pei Gun a purtat-o cu Sian Iui, comandant de oști din principatul Ciu. Combatanții s-au întîlnit la Hunmîn, unde partizanii lui Sian Iui au încercat să-l ucidă pe Pei Gun. Șian Cijuan făcea parte din anturajul lui Sian Iui.

aceea pentru a o transforma e nevoie mai întîi s-o curățim de ceea ce e vechi, lăsînd să curgă în arterele ei sînge proaspăt."

Ascultătorii avură cu toții o tresărire. Toți își dădeau seama că cele spuse despre „ceea ce e vechi" îi privea cu siguranță pe ei. „Cum își permite, se gîndiră indignați, să ne calomnieze în public?"

— Stați, că n-am isprăvit încă! urmă cu un glas tulburat Siuan-bo, ca și cum în mod tacit ascultătorii l-ar fi îndemnat să continue. „Să vorbești cu emfază despre transformări e ca și cum ai plănui să prinzi un tigru stînd în pat. Dacă vrem să schimbăm cîte ceva trebuie să începem cu lucrurile care se află la îndemînă, cu lucrurile mărunte, treptat, pas cu pas. Mai precis, străduința noastră trebuie să înceapă cu zidurile și cu șanțurile astea ale orașului!"

— Ați auzit? Noi am fi, adică, „ceea ce e vechi", și are să înceapă, fără doar și poate, prin a se descotorosi de ceea ce e vechi, adică de noi! Inființarea școlii înseamnă pentru ei să pună temeinic aici mai întîi un picior, apoi pe celălalt, și pe urmă să stea în expectativă pînă vor găsi un pretext ca să pornească la atac împotriva noastră.

„Acum ne-am lămurit, Iui-șen e dușmanul nostru declarat!" Gîndul acesta se înrădăcina adînc în mintea fiecăruia. Și după aceea să te ții clevetiri, ca în cele din urmă „Asociația tineretului" să fie făcută cu ou și cu oțet, pentru că avusese ideea nesăbuită de a pofti un asemenea individ la reuniunea cu pricina. Unii căutară, cu prudență, să-și formuleze părerile nemărturisite cam în felul următor:

— Toți sînt o apă și un pămînt. Gîndiți-vă numai cum au intitulat-o: „Asociație"! Membrii ei își cunosc de bună seamă interesul.

Profesorul Gao și prietenii săi erau indignați și neliniștea lor lăuntrică spori, după cum, uneori, cînd e înnourat, cerul se acoperă mereu cu alți nori și mai întunecați.

Așa stînd lucrurile, cu două zile înaintea întrunirii proiectate în cadrul campaniei pentru instruirea populației, secretarul secției de învățămînt se pomeni admonestat de Van Siuan-bo.

— E nemaipomenit! Cum i-ai permis lui Din Iui-șen să-și pună semnătura?

— Păi așa a fost vorba din primul moment: cine va semna mai întîi va avea dreptul să conferențieze. Tocmai atunci s-a întîmplat să vină și Din Iui-șen ca să-mi spună că vrea să țină o conferință. Cum puteam să-l refuz? căută să se justifice, precaut, secretarul.

— Și nu puteai să născocești un pretext? Știi dumneata cine-i ăsta? Îți dai seama ce e un stadion? Cîți oameni au să se adune acolo poimîine? Ar însemna să transformăm întrunirea asta pentru instruirea populației într-o tribună pentru propagarea ideilor smintite ale lui Din Iui-șen!

Secretarul tăcu mîlc și se făcu roșu ca focul.

— Acum gîndește-te cum l-am putea împiedica să ia cuvîntul poimîine.

O asemenea însărcinare îl puse pe secretar în încurcătură. Ce să-i spună lui Din Iui-șen? Și chiar dacă ar fi găsit ce să-i spună, tot îi era neplăcut să se ducă la liceul „Huni".

— Bine, cheamă-l la telefon pe Fan Ci-lao, am să vorbesc cu el.

Siuan-bo își dădea și el seama că nu putea să-i interzică lui Din Iui-șen să-și țină cuvîntarea, așa că-i dădu secretarului să facă altceva.

Dumirindu-se că însărcinarea inițială fusese revocată, acesta se simți descotorosit de o grea povară și porni liniștit la telefon.

După discuția cu Fan Ci-lao, acesta acceptă să-i scrie prefectului poliției, rugîndu-l să trimită în ziua cu pricina, pe stadion, un detașament de pază, mai puternic ca de obicei, pentru a menține ordinea. Și dacă cineva s-ar folosi de acest prilej pentru a instiga poporul, agitatorul să fie arestat la primul semnal dat de directorul secției de învățămînt.

În ziua cînd urma să aibă loc întrunirea era urît afară, bătea vîntul, toamna se făcea pretutindeni simțită.

În incinta stadionului, chiar lîngă poartă, creșteau niște sălcii, ale căror crengi ce nu se scuturaseră încă foșneau trist în bătaia puternică a vîntului, făcînd ca totul în jur să pară ofilit. Venise o mulțime de lume. Secția de învățămînt, bineînțeles, pusese peste tot

afișe mari, iar în ziarul local apăruse o informație tipărită cu litere groase; cea mai mare senzație însă o stîrniră elevii școlii primare, care defilară pe străzi încolonați, cu niște stegulețe mici de hîrtie în mîini. Elevii intrară în ordine pe stadion, iar, după ei, lumea, buluc. Totuși, nu stegulețele cu inscripții erau cele ce atrăgeau atenția publicului. Freamătul lor în vînt semăna cu foșnetul frunzelor troienite. Oamenii care cu chiu, cu vai reușiseră să răzbească înăuntru se bucurau la vederea aparatelor de gimnastică și a leagănelor; ei se cățărau și coborau de pe ele, se dădeau în leagăn, făceau echilibristică, aplaudau, strigau, ințețind și mai mult larma.

Pe stadion veniseră și vreo șaptezeci de polițiști. Unii dintre ei stăteau neclintiți, de parcă ar fi fost în post, alții se foiau de colo pînă colo. Toți purtau arme și cartușiere, din care ieșeau la iveală, sclipitoare, vîrfurile cartușelor. De cîte ori trecea pe lîngă ei, comandantul nu uita să le amintească dispozițiile șefilor: „Fiți cu ochii în patru. Ați fost trimiși aici din ordinul domnului Fan, reprezentantul guvernului provinciei!"

Mulțimea sporea neîncetat. Deasupra capetelor tălăzuia un vuiet puternic de glasuri. Unul din membrii comitetului se urcă pe o estradă ridicată la capătul nordic al stadionului și, făcînd un semn cu mîna, anunță deschiderea întrunirii. Gașca lui Siuan-bo și Ciun-fan se aciuise sub sălcii. Cu mîinile la spate, profesorii se ridicară în vîrful picioarelor, ațintindu-și ochii spre tribună.

— Sînteți aici, domnilor ?

Glasul ce rostise aceste cuvinte îi sili pe Siuan-bo și pe prietenii lui să-și întoarcă privirile de la tribună. Văzînd în fața lor un bărbat înalt, în haine albe, se fîstîciră cu toții fără să vrea. O clipă mai tîrziu însă Siuan-bo îi vorbea cu zîmbetul pe buze :

— A, profesorul Iui-șen, ai și sosit ! Așadar, o să avem cinstea să te ascultăm.

— Am fost atît de mult plecat din orașul natal încît rareori am avut prilejul să stau de vorbă cu concetățenii mei. Am cel mai bun prilej să le spun cîteva cuvinte.

Iui-șen își vîrî mîna în buzunar ca să-și scoată pieptenul, vrînd să-și netezească părul ciufulit de vînt.

Ciun-fan îl văzu cum își strecoară mîna păroasă în buzunar, probabil ca să scoată ceva, și se dădu instinctiv la o parte, ferindu-se de el.

— Intr-adevăr e cea mai bună ocazie, recunoscu politicos Siuan-bo.

Iui-șen se urcă pe estradă și își începu conferința ; cei ce stăteau mai departe, însă, nu auzeau nimic, mulțumindu-se să-i urmărească doar gesturile.

Grupul de sub sălcii părea să fie numai urechi, dar nu făcea nici un pas ca să se apropie.

— Ce-o fi tot trăncănind acolo ? întrebă Ciun-fan, sucindu-și capul lătăreț și mare.

— Ar fi poate cazul să chemăm poliția, își dădu cu părerea unul din funcționarii secției de învățămînt, privindu-l interogativ pe Siuan-bo.

Siuan-bo nu-i răspunse deocamdată, căutînd să deslușească spusele lui Iui-șen. După ce izbuti s-o facă, replică dînd din cap :

— Nu-i nevoie, nu-i nevoie. Vorbește despre patriotism.

— Ah, despre patriotism !

Ciun-fan lăsă capul în jos și începu să-și mîngîie pîntecele umflat, semn că se liniștise.

Vremea se încălzi din nou. În frasinul din curte greierii țîrîiau de zor, care mai de care. Iui-șen răsfoi mașinal registrul în care nu se aflau înscrise decît opt nume.

Nu desperase totuși. „Nu, sigur, nu e un eșec ; cum să fie, cînd n-am făcut nici pe departe ce trebuia ? Sînt opt, atunci o să ținem cursurile cu ăștia opt ! Dar dacă nici pe ăștia opt n-o să-i învățăm carte, atunci înseamnă că ne ducem de rîpă !“

În clipa aceea omul de serviciu îi deschise ușa domnului Gao.

— Am trecut întîmplător pe aici, Iui-șen, și ce mi-am zis : ia să intru să văd și eu școala voastră. Localul arată destul de bine. Ia spune, ce chirie plătiți ? prinse a întreba Gao Țziui, în timp ce pe fruntea-i arămie se rotunjeau broboane de sudoare.

Iui-şen sări să-i ajute bătrînului să-şi scoată haina, îl pofti să şadă, apoi îi răspunse voios:

— Localul arată într-adevăr destul de bine; în spatele casei e o grădină mare unde s-ar putea amenaja un teren de sport, cît priveşte chiria nu e decît de douăzeci de iuani.

— Hm! Gao Ţziui îşi ticlui o mutră indiferentă, înşirînd cîteva fraze fără nici o noimă, apoi schimbă brusc vorba. Iui-şen, de fapt am venit să-ţi spun ceva. Cred c-ai observat şi dumneata, nu-i aşa? cînd cu întrunirea aceea de acum cîteva zile, că stadionul era împînzit de poliţişti.

— Am observat.

— Şi ce-ţi închipui, pentru ce-or fi fost?

— Probabil ca să menţină ordinea.

— Nu-i tocmai aşa, nu-i tocmai aşa, zîmbi Gao Ţziui, clătinînd din cap, şi după o scurtă pauză adăugă: A fost ideea guvernatorului militar, numai şi numai a lui. El a trimis poliţia. I s-a adus la cunoştinţă că la noi se agită extremiştii, adică o seamă de răzvrătiţi înfocaţi şi că, pentru orice eventualitate, pe stadion, unde se adunase atîta lume, trebuiau luate măsuri.

— Există la noi asemenea răzvrătiţi-extremişti? întrebă Iui-şen zîmbind fără să vrea.

O clipă Gao Ţziui se fîstîci, apoi revenindu-şi, îi răspunse surîzător:

— Dacă există sau nu, asta nu putem şti noi. Guvernatorul pretinde că există şi e destul. Nu e vorba

însă numai de el. Mă simt dator să-ţi spun că într-o vreme ca asta ar fi mai bine dacă ai pleca de aici şi te-ai ascunde undeva cîtva timp.

— Dar de ce? întrebă Iui-şen şi parcă nu-i venea să dea crezare urechilor. Ochii săi pătrunzători îl priveau pe Gao Ţziui drept în faţă.

— Pentru că, după cîte se vorbeşte, guvernatorul ar avea o listă cu numele tuturor răzvrătiţilor extremişti şi în capul listei ar fi chiar numele dumitale.

Gao Ţziui îşi miji ochii mici şi miopi, de parcă erau o dungă, şi şi-i aţinti asupra lui Iui-şen.

Acesta rîse cu poftă.

— Ar fi chiar numele meu? Dar eu nici habar n-am ce-i cu extremiştii ăştia şi cum de a ajuns numele meu pe listă.

— Nu trebuie să judeci aşa, îi răspunse Gao Ţziui, cu o mutră compătimitoare, n-oi fi avînd dumneata habar, dar vezi că el are numele dumitale notat. Ştii cine se află în spatele lui. În lumea noastră crezul cercurilor militariste este forţa. Militariştii nu pot să-i vadă în ochi pe răzvrătiţi. Dacă nu pleci, ai s-o păţeşti rău de tot, crede-mă. Sîntem doar prieteni vechi — ţi-am fost profesor, mi-ai fost elev — ne purtăm unul altuia de grijă şi n-avem de ce să ne ascundem unul de altul, de aceea am ţinut să te previn.

Lui Gao Ţziui parcă i se luase o piatră de pe inimă; cuvintele cîntărite atît de meticulos de prietenii săi fuseseră rostite ca pe apă.

— Sînt adînc mişcat de bunele dumneavoastră intenţii, domnule Gao, răspunse Iui-şen după ce stătu puţin pe gînduri.

Bătrînul Gao nu vroia să-l mai stingherească: se ridică, îşi puse haina şi plecă.

Iui-şen îşi petrecu musafirul şi se întoarse. Plimbîndu-şi privirea peste frunzişul verzui-deschis al frasinului din curte, scăldat în razele soarelui, se simţi deodată năpădit de o voioşie tinerească şi de rîvna muncii. Îşi înclină zîmbitor capul şi rămase aşa pe gînduri, muşcîndu-şi buza de jos.

„Ce prostie aş face să-i ascult sfatul!" îşi spuse el.

NOAPTEA

Într-un fund de mahala murdară, într-o odăiţă a unei case sărăcăcioase, ardea pe masă o lampă cu petrol. În lumina ei chioară, gălbuie, abia se desluşeau contururile sumbre, mohorîte ale obiectelor din preajmă. La masă şedea o femeie trecută, cu un copil în braţe. Copilul abia dacă împlinise doi anişori. Trăsăturile femeii n-aveau nimic deosebit. Deşi fruntea îi era brăzdată de creţuri, nu părea, totuşi, să fie chiar atît de bătrînă. Doar în privirea ei simţeai ceva curios. Ochii înfundaţi în orbite, injectaţi, lucitori, cu pupilele mărite, stăteau aplecaţi trişti, rătăciţi, asupra feţişoarei copilaşului. Trezită parcă de o zvîrcolire bruscă, femeia îl privi mai atent; obrăjorul, umed pînă atunci şi îmbujorat, se făcuse palid dintr-o dată şi părea supt...

Puţin mai înainte, micuţul plîngea întocmai ca în urmă cu o jumătate de an, cînd fusese înţărcat. Orăcăia neostoit, sfîşietor, ca din gură de şarpe. Şi nu era chip să-l astîmperi, cum nu poţi astîmpăra greierii

în toiul unei zile de arșiță, vara. Femeia încercase în fel și fel să-l liniștească, alintîndu-l așa cum erau alintați copiii în tinerețea ei. Dar nu izbutea cu nici un preț, de parcă copilului nu i-ar fi plăcut aceste alintări, prea vechi și primitive. Istovit de plîns, pruncul se potolise, în cele din urmă, dar continua să scîncească și să clipească din ochi.

În seara aceea, femeia răsufla cît de cît mai liniștită, socotind că mititelul n-o să mai plîngă: adormise obosit. Avea și ea parte, în sfîrșit, de odihnă, deși după atîta canon. Cu toate astea simțea ca o piatră pe inimă: nu știa cu ce vești avea să vină fratele său, la înapoiere; pierduse socoteala zilelor tot gîndindu-se mereu la același lucru: unde se afla oare în clipa aceea fiica ei dragă?

Ziua ca ziua, însă seara îi era tare greu. Îi stăruiau mereu în urechi țipetele copilului, și, la lumina săracă a lămpii, i se perindau pe dinainte tot felul de chipuri nedeslușite. Uneori i se nălucea că vede niște pete de un roșu-aprins, ițindu-se cînd ici, cînd colo, pete de sînge! Afară treceau în goană camioane, se auzea zgomotul ritmic al roților, sub povara încărcăturii. Și avea tot timpul înaintea ochilor o mașină cu doi oameni legați, zăngănindu-și cătușele grele de la mîini și de la picioare. În răstimpuri se auzeau lipăind prin fața ușii pași rari și în fiecare clipă i se oprea inima în loc. I se părea că veniseră s-o ridice, cu copil cu tot.

Undeva, în vecini, se auzi clămpănind veriga de la ușă și cît pe ce să-i sară inima din piept. Ce-i drept, era la o vîrstă cînd oamenii se obișnuiesc să doarmă puțin. Acum, însă, noaptea, cînd totul era cufundat într-un somn adînc, tremura toată de groază și nu putea să închidă o clipă ochii. Nu se încumeta nici măcar să aprindă felinarul, temîndu-se ca lumina spînzurată sus să nu atragă cumva cine știe ce năpastă. Voia să fie întuneric beznă jur împrejur, ca să nu mai aibă năluciri. Degeaba, însă. Chipurile misterioase îi ieșeau mereu în față și petele acelea roșii, aprinse, ca soarele în amurg, se lățeau în văzul ei. Strîngea atunci convulsiv în brațe copilul, care încă mai scîncea în somn...

Femeia se uită din nou la el, cu o privire fixă. În mintea ei obosită, chinuită se treziră deodată puzderie de gînduri în legătură cu viitorul încețoșat. Încotro s-o apuce? Nu putea să se dumirească. Nici vorbă că o pîndeau fel de fel de jivine sălbatice și de capcane în viitorul acela nedeslușit. Și-n sinea ei chibzui că nu avea cum să le ocolească.

Iar pe drumul vieții, înțesat de primejdii, cine s-o însoțească decît un noduleț de om, care abia începea să îngîne primele cuvinte? De fapt era ca și cum ar fi rămas singură pe lume. Nu mai era în stare să gîndească.

— Da-nan, puișorule, ia spune cum te cheamă.

— Cijan, răspunse Da-nan, fără să șovăie.

Chiar atunci cînd un copil nu ştie încă ce înseamnă numele de familie, auzindu-l repetat mereu, începe să se înveţe cu el, să-i fie drag şi tot atît de cunoscut, ca şi cuvintele „tată" şi „mamă".

— Nu! Nu! îl mustră în şoaptă femeia. Micuţul încă nu se obişnuise cu numele acela nou, pe care i-l născocise ea. Ce putea fi mai trist decît asta şi totuşi trebuia să i-l vîre în cap: La ce bun să ne punem pielea în joc?! Cum o să te cheme Cijan! Nu ţi-am spus de atîtea ori: familia lui Da-nan se numeşte Sun? Ţine minte, Sun, Sun...

Da-nan nu se încăpăţînă: îşi ridică obrăjorul şi, cătînd la femeia aceea ofilită, îngînă după ea, naiv, copilăreşte:

— Sun.

Pleoapele femeii căzură îngreunate; lacrimile aproape că i se zvîntaseră, dar şi aşa, pe jumătate închişi, ochii ei păreau că vădesc o suferinţă lăuntrică. Un hohot înăbuşit de plîns o cutremură toată.

— Aşa te cheamă: Sun, Sun. Şi atunci, dacă o să te întrebe cumva, Da-nan, cum îi cheamă pe ai tăi...

— Sun, o zădărî ştrengăreşte prichindelul şi întinse mînuţele să apuce acul verde de malahit din părul femeii.

— Da-nan, puiul meu drag! Femeia strînse şi mai tare copilul în braţe, lipindu-şi obrazul de cămăşuţa lui pestriţă de stambă. Oricine o fi să te întrebe — auzi tu? — să-i spui că te cheamă Sun, uite aşa: numele meu de familie e Sun...

Vocea ei se mistui treptat într-un plîns dureros, cu sughiţuri. Lipite de pieptul ei, mînuţele copilului nu puteau să apuce acul. Şi aşa, din senin, îl podidi iarăşi plînsul. Trupuşorul începu să-i tremure convulsiv iar obrăjorul îi era din nou scăldat în lacrimi.

Femeia părea obişnuită cu lucrul acesta care se repeta seară de seară; de atîta vreme, doar, nu mai ştia ce înseamnă odihna.

— Da-nan, puişorule... îl alinta ea. Nu mai plînge, nu... gigea, băieţaş, gigea... Lasă că Da-nan o să se ducă la plimbare într-un palanchin[1] roşu sau într-o trăsură frumoasă...

Da-nan, ca de obicei, nici nu se sinchisea de dezmierdările ei şi plîngea şi mai amarnic.

— Mama-a-a, mama...

Se perpelea toată cînd îl auzea zbierînd şi stătea cu frica în sîn. Fiece ţipăt îi străpungea inima ca un ac. Se temea, fiindcă pereţii odăii erau subţiri şi vecinii puteau să-l audă şi să intre la bănuială. Alintările şi rugăminţile ei, însă, nu foloseau la nimic.

— Las' c-o să vină, o să vină, murmura într-una îngrijorată, dar copilul parcă plîngea mai cu foc.

Inlăcrimaţi, ochii i se deschideau mari, privind cu nădejde în jur, doar, doar o vedea-o pe măicuţa lui venind. Femeia se ridică, în sfîrşit, şi luîndu-l în braţe începu să umble cu el prin odaie. După mersul ei greoi şi mişcările obosite, de om chinuit, îţi dădeai

[1] Un fel de scaun purtat de oameni, folosit ca mijloc de locomoţie.

seama că era într-adevăr bătrînă. Se tot plimba de colo, colo, îngînînd aceleaşi dezmierdări simple, cunoscute din moşi-strămoşi, cu care îndeobşte sînt împăcaţi copiii.

Şi cum plîngea aşa mititelul, lucrurile din odaie păreau că se clatină şi că se mişcă încet din loc. Deodată femeii i se năluci că flacăra lămpii începe să crească din ce în ce şi — grozăvie — din nou se lăţeşte pată de sînge! Bătrîna strînse ochii obosiţi şi bolnavi, temîndu-se parcă să-i mai deschidă. Pînă şi plînsul copilului, care îi chinuia neîncetat urechea, îi părea ţipătul unui diavol, într-o văgăună neumblată, şi o făcea să-i îngheţe sîngele în vine.

Deodată se auzi o bătaie în uşă şi cîinele cu păr gălbui, care stătea încovrigat pe prag, în stradă, începu să hămăie de zor. Femeia tresări speriată, dar în aceeaşi clipă îi veni la ureche o voce cunoscută, familiară. Nu putea să fie decît fratele ei, care se înapoiase, aşa că se repezi să-i deschidă. Nici nu apucase să crape uşa şi se şi strecură un om înăuntru. Întorcîndu-se îndată, binişor, omul se grăbi să închidă uşa în urma lui, ca şi cum s-ar fi temut să nu se folosească cineva de prilej şi să dea buzna după el în odaie.

— Ei, ce e? întrebă femeia în şoaptă, cu sufletul la gură.

Ardea de nerăbdare să afle totul, de-a fir-a-păr, şi ar fi vrut parcă să pătrundă chiar în inima lui.

Fratele ei păşi în odaie, îşi roti repede privirea împrejur, apoi se aşeză greoi la masă şi oftă din adînc. Era un om ca la vreo patruzeci de ani, cu aspect de negustor. Cutele subţiri ce i se întreţeseau în jurul ochilor îi dădeau o expresie pururea surîzătoare. Avea nişte ochi oblici, înguşti şi nasul mic; şi cu toate că fruntea îi lucea de sudoare, părea că dîrdîie, înfrigurat. Se uita la Da-nan, care tot mai scîncea, şi îşi aduse aminte că avea în haină nişte rădăcini dulci. Scotoci prin buzunare pînă le găsi şi i le dădu copilului:

— Uite, papă bună, nu mai plînge.

Da-nan era tras la faţă şi obosit, dar cum nu se putea să nu-l ispitească asemenea bunătăţi, întinse mînuţele după ele. Suspinînd mai departe, micuţul începu a ronţăi rădăcinile, aşa că femeia avu răgaz să se aşeze iarăşi la masă.

— Ei bine! I-am văzut, să ştii.

Îşi apăsă tîmplele şi se pleoşti tot, ca şi cum l-ar fi părăsit deodată puterile.

— I-ai văzut?

Ochii femeii se căscară nefiresc de mari, în timp ce inima-i era împovărată de o suferinţă mistuitoare. Nu, asta nu se mai putea numi suferinţă, era mai mult decît atît.

— Da, i-am văzut!

Femeii istovite de ani mai că-i venea să-l dea la o parte pe frate-său, să se repeadă pînă acolo, să vadă şi ea cu ochii ei, dar tremurul şi înfricoşarea

ce-i stăruiau în suflet îi șoptiră că n-ar fi bine să facă una ca asta și doar un suspin de obidă i se smulse din piept.

— Nu spuneai tu, soră-mea, că nu mai sînt oameni buni pe lume? Ei, să știi că n-ai dreptate. Chiar azi mi-a fost dat să întîlnesc un om de treabă. Și ridică semnificativ degetul mare de la mîna dreaptă.

— Cine, omul acela pe care-l căutai?

— Da, el. L-am găsit într-un birt mic. Am stat cu el pe îndelete de vorbă, i-am spus cum și ce fel s-a întîmplat cu amîndoi, că-și luase fiecare plata cu vîrf și îndesat și că, pesemne, se isprăvise cu ei și de aceea îl rog să-mi facă un mare bine: atîta doar, să-mi arate unde aș putea găsi coșciugele lor.

Fratele bătrînei se încruntă, astfel că rețeaua de crețuri din jurul ochilor se accentuă și mai mult, apoi se scărpină la ceafă și plescăi din buze: parcă nu-l lăsa inima să vorbească, însă, după ce stătu în cumpănă puțin, urmă:

— La început nici n-a vrut s-audă de așa ceva, zicea să nu-i bat capul, că-s doar atîția și atîția care au fost omorîți, și bărbați și femei, și cu rochii lungi și cu surtuce. Cine să-i mai țină minte pe ăștia doi! Și pe urmă nici nu e voie de mers la coșciuge să recunoști morții. Dar, de vreme ce dădusem, în sfîrșit, de omul ăsta, nu-mi venea să las lucrurile baltă și să plec. Am început atunci să-i spun că erau doi oameni pe care nu s-ar putea să nu-i iubești și a căror soartă era vrednică de milă. Femeia lăsase în urmă o mamă

bătrînă, iar copilașul lor plînge toată ziulica în brațele bunică-si și tot strigă: „mama și iar mama"... L-am rugat să se îndure măcar de biata bătrînică și de prunc... Ah! i-am spus tot, tot, nici vorbă, nu-mi mai rămînea decît să-i cad în genunchi și să mă închin în fața lui.

Bătrîna asculta, ținîndu-și privirea aplecată cu tristețe asupra micuțului din brațe. Copilul aproape adormise. Cîteva rădăcini dulci se lipiseră de mîneca ei.

— Se vede că vorbele mele l-au mișcat, spuse mai departe E, cu un pic de mîndrie, și fața lui veșnic rîzătoare fu o clipă luminată de un zîmbet pe care și-l stăpîni pe dată. Vezi tu, mila e un simțămînt cu adevărat omenesc. De astă dată nu mi-a mai dat un răspuns sec, așa, ca un funcționar, ci a stat ce-a stat în cumpănă și pe urmă a rostit oftînd: „De, cînd te gîndești că un om are asemenea copii! Cine nu știe ce înseamnă o inimă de părinte? Mă doare în suflet de tot ce mi-ai istorisit. Uite ce e, am să-ți arăt unde sînt coșciugele lor. Un singur lucru nu pot să înțeleg, ce-o fi avut perechea asta de oameni cumsecade de n-a putut să-și vadă liniștită de viața ei, fără să se fi amestecat în asemenea treburi?" I-am răspuns că nici eu nu înțeleg prea bine asta; că, vezi, noi ăștia, negustorii, nu putem desluși gîndurile mai adînci ale oamenilor cu carte. Poate că...

— Oh!

Femeia oftă din rărunchi, simțind cum i se răsucește dureros inima în piept. La fel ca și E, nici ea nu deslușea prea bine năzuințele și gîndurile fetei și ginerelui ei; un lucru însă știa: că atît fiică-sa, cît și ginerele ei nu avuseseră nici în clin, nici în mînecă cu ocnașii care poartă pe față pecetea ticăloșiei lor și în sufletul cărora zac numai imbolduri mîrșave și fioroase. Ei fuseseră din cu totul altă plămadă. Dar atunci de ce avuseseră parte de același sfîrșit ca și de-alde aceia? În ultima vreme tot frămîntase în minte lucrurile astea. Era o întrebare ce o chinuia mult și nu era chip să găsească omul care să-i fi putut da dezlegarea.

— Mi-a spus atunci să-l aștept la orele șase, la o cotitură de drum. Se înțelege că nici nu mai știam cum să-i mulțumesc. În asemenea împrejurări nu încape nici o tărăgăneală. M-am dus acolo mai devreme și l-am așteptat. La șase omul meu a venit într-adevăr, în hainele de toate zilele. Ne-am îndreptat spre un loc viran și pe drum a început să-mi vorbească iar...

E se opri. Ar fi vrut să nu-și mai aducă aminte de nimic, dar nu era chip, fiindcă-i veneau mereu în minte grozăviile văzute. Nu se putea să nu-și amintească de ele, dar se gîndi că povestindu-i lucrurile așa cum le văzuse cu adevărat, ar fi însemnat s-o rănească drept în inimă pe sora lui. S-ar fi putut chiar să leșine. Rînd pe rînd, îi treceau prin fața ochilor imaginile celor petrecute în timpul nopții. Iată-i mergînd împreună spre terenul acela viran. Nici un

felinar pe drum. Cerul fără stele, fără lună. Nimic, decît o beznă cumplită, pe care o simțea apăsîndu-l în creștet. Umbre întunecate de copaci și case, cînd nemișcate, cînd plutitoare parcă, se zăreau departe, departe, ca niște matahale așezate în șir. Se întîmpla, uneori, să lunece prin aer și să se lase în jos cîte o pereche de licurici, de ziceai că lucesc privirile unor drăcușori zglobii și, tot privindu-i așa, simțeai că te dor ochii. Lătratul cîinilor și claxoanele mașinilor abia dacă se auzeau departe de tot, ca la capătul lumii. Și totuși, în aer stăruiau încă zvonuri înăbușite, mărturisind că nici acolo natura nu încetase să freamăte. Dimineața plouase. Pămîntul era jilav, așa că pășeau cu greutate. Nu se vedea nimic, puteai să te poticnești la tot pasul și să cazi. Însoțitorul lui E scosese o țigară și, după ce trăsese un fum din ea, rostise cu o voce înfundată: „Ei, tinerii ăștia doi erau oameni aleși, vezi dumneata, și cu toate că aveau chipurile înflăcărate de mînie, îți dădeai seama ce suflet bun au. S-au uitat atunci de cîteva ori unul la altul, ca și cum ar fi vrut să-și spună ceva, și, pînă la urmă, au lăsat capetele în jos, fără să scoată un cuvînt.

Știi, cînd vedem asemenea oameni ne trec fiorii. Asta nu înseamnă c-am fi slabi de înger în luptă: pui mîna pe armă, aduci mitraliera și tragi. Asta poate orișicine. Dar cînd mîna cu arma nu vrea să se ridice, atunci e într-adevăr ceva groaznic! Îți iese dușmanul în față: că-l nimerești ori nu, e același lucru. Fiindcă

habar n-ai ce fel de om e. Da' cînd ai înaintea ta un om legat și-i vezi lămurit sprîncenele și fiecare fir din cap, și nu trebuie decît să faci o mișcare cu mîna, atunci te-apucă răcorile. De un lucru îți dai seama lămurit: că ai în fața ta un om și atîta tot! Și mai ales, cînd te gîndești la ăștia doi, buni ca pîinea caldă și atît de prăpădiți, de slabi, să-i sufli și să cadă. Nu te lăsa inima nicidecum. În ziua aceea unul de-ai noștri a zăbovit o mulțime și tot nu se îndura să execute ordinul. Apoi, s-a încruntat o dată și a apăsat pe trăgaci. Dar ce să vezi, nu ochise bine și l-a rănit pe bărbat în mînă, iar acesta a tresărit de durere.

Femeia a început să țipe de parcă-și ieșise din minți. Ce să-ți mai spun, mi se pusese ca o piatră pe inimă, am întors capul, n-am mai putut să mă uit. Au mai tras încă trei focuri. Pe cît se părea, totul se isprăvise. Două trupuri scăldate în sînge."

Astea toate i le povestise omul și parcă-l simțea răsuflînd mai greu. Îi amorțiseră parcă și picioarele și, cînd le ridica, pregetau să se lase pe pămînt, ca și cum s-ar fi temut să nu calce pe oseminte. Trebuia totuși să meargă mai departe și E se ținea pas cu pas după tovarășul său de drum, mai-mai să dea peste el.

Femeia împovărată de ani văzu că frate-său căzuse pe gînduri, cu ochii înguști ațintiți în gol și scărpinîndu-și ceafa. Știa totuși că mai trebuia să urmeze ceva și-l întrebă cu spaimă în suflet:

— Și ce-a mai spus? A văzut cum i-au ucis?

„Ce o fi rămas din ei?"

Zile și nopți se tot gîndise la asta, pînă la istovire. Arme... Văzuse cum sînt. Oțel negru, strălucitor. Soldații și polițiștii le poartă în spate... Și cu armele astea oare să fi curmat ei pe veci viața fiică-si și a lui ginere-său?...

Nu-i venea să creadă. Vedea ca aievea în față chipurile amîndurora. Cum o fi arătînd rana pe care le-o făcuseră armele ce le secaseră viața? Nu putea să-și închipuie. Sîngele... cum era cu putință să se scurgă din trupurile lor? Și răsuflarea... cum să-și ia zborul și să piară? Totul era fără noimă, ca un vis încîlcit, cețos. De aceea uneori parcă-i spunea inima că fata și ginerele ei nu fuseseră uciși și că trebuie să vină odată și ziua cînd în prag aveau să răsune glasurile lor ce nu semănau cu ale nimănui, erau numai și numai ale lor; ușa avea să se dea de perete, lăsîndu-i să intre, umăr la umăr, pe amîndoi, ei, cei mai dragi și mai scumpi de pe lume. Toate aceste simțăminte, aceste presimțiri, însă, erau nedeslușite, ca un vis pîclos.

— Nu, n-a văzut nimic, se grăbi să ocolească frate-său răspunsul. Omul ăsta mi-a mai spus că, înainte de execuție, bărbatul părea foarte tulburat, dar că știuse să-și țină cumpătul și că le dăduse hainele sale. Chiar el luase pantalonii pe care-i purta.

— De un cenușiu-deschis, și i-a făcut anul trecut, prin august, murmură femeia, strîngînd ochii ațintiți spre lampă.

— Nu mi-am putut da seama, era întuneric, și pe cîmp nu sînt felinare. Erau niște băltoace și un noroi acolo, că de-abia izbuteai să-ți miști picioarele. Puteai să aluneci la fiece pas. Noroc că-mi luasem ghetele, altfel m-ar fi pătruns umezeala pînă la piele. Într-un tîrziu, omul meu m-a înștiințat că am ajuns. M-am uitat cu luare-aminte. Vreo zece copaci mari, negri, înșirați pe margine. Iar sub copaci abia se zărea albind ceva — erau coșciugele.

E lăsă capul în jos; fruntea-i îngustă lucea în lumina lămpii. Nu îndrăznea și nici nu avea puterea să-i împărtășească soră-si ceea ce simțise în clipa în care însoțitorul său îi arătase sicriele, spunîndu-i: „Numerele șaptesprezece și optsprezece, du-te și vezi dacă-i recunoști". Cadavrele erau toate cumplite la vedere, fără să semene unul cu altul, cu sprîncenele încruntate tare, cu dinții rînjiți, cu pieptul sfîrtecat, cu nasul ce începea să fie năpădit de pete, cu picioarele sfărîmate. I se părea că toate capacele sicrielor stăteau gata, gata să alunece jos și să tabere asupra lui. De groază i se tăiaseră și mîinile și picioarele, încît aproape că nici nu le mai simțea. Însoțitorul său scăpărase cîteva chibrituri în șir, aducîndu-l astfel la realitate: „Uite acolo — vezi? — șaptesprezece și optsprezece". Abia atunci se uitase și E ca năuc la scîndurile negeluite ale coșciugelor luminate de flăcăruia unui chibrit. I se păruse că scîndurile începuseră a se răsuci și a undui ca niște șerpi. Își ațintise din nou privirea: dar de unde,

nu se mișcau. Pe unul din sicrie erau scrise cu tuș niște cifre străine „șaptesprezece", pe altul „optsprezece".

„Nepoată, am venit să te văd".

Rostise în gînd o rugăciune, se uitase la ea, dar nu îndrăznise să se apropie și se grăbise s-o șteargă înapoi, pe cărarea îngustă. „Asta nu pot să-i mai spun", hotărî el și urmă:

— Mi-a explicat că pe fiecare coșciug e scris cîte un număr. Ținea bine minte că astea două numere, șaptesprezece și optsprezece, erau ale lor. Ne-am apropiat să ne uităm și am văzut niște cifre străine.

— Șaptesprezece, optsprezece! izbucni femeia pierzîndu-și cumpătul.

Pe obrazul ei se citea de astă dată o durere neostoită și ochii-i înotau în lacrimi. Trăia parcă din nou seara aceea cutremurătoare, cînd venise cineva și-i spusese pe ocolite vestea cumplită. Cu mintea rătăcită, cu o rană adîncă în piept, gata să-și piardă cunoștința, simțea ca un gol ciudat în inimă și parcă începuse să plutească, să șovăie pe picioare, pierzîndu-și echilibrul. Abia acum își dădea seama că nu va mai avea parte să audă niciodată ușa scîrțîind într-un fel anume, așa cum scîrțîia numai atunci cînd o deschideau ei, fata și ginerele, și că nu-i va mai vedea intrînd pe amîndoi, plini de viață și dragi, că-i pierdea din ochi. Nu, asta n-o să mai fie niciodată. Erau cu dușii de pe lume. Nu mai rămăseseră decît numerele „șaptesprezece" și „optsprezece", în chip de neîndu-

plecate mărturii. Vîltoarea mîniei îi încingea inima pustie şi, prin păienjenişul lacrimilor, ochii ei scăpărau de furie :

— Să-i ajungă blestemul meu, ucigaşii !

Văzînd-o pe soră-sa cum se dădea de ceasul morţii, E clătină trist din cap şi, silindu-se să-şi învioreze glasul, încercă s-o mîngîie cu o minciună :

— Am văzut coşciugele, sînt solide, nu-s din scînduri subţiri.

Nu ştia cum de i se năzărise, dar de la o vreme îl muncea un gînd. Dacă omul acela greşise cumva numerele ? Nu prea era de crezut şi totuşi îndoiala aceasta îi ardea inima ca veninul de şarpe.

— Aşa, va să zică, murmură femeia strîngînd dinţii şi încordîndu-se toată. Copilul adormit în braţele sale făcu şi el o mişcare. În loc să se trezească, însă, cum era de aşteptat, se întoarse pe partea cealaltă. Femeia îi trase cămăşuţa. Eu nu mai vreau nimic, rosti ea. Bine ar fi să închid ochii mîine, sau, dacă s-ar putea, chiar acum, ar fi şi mai bine. Ce soartă am avut şi eu, la bătrîneţe ! Apoi, cu glas mai scăzut, îndurerată urmă : Cînd s-a prăpădit bărbatu-meu, nepoată-ta n-avea decît cinci anişori. De bine, de rău am apucat s-o cresc, singură, singurică, şi s-o pun pe picioare. Pe urmă şi-a făcut şi ea un rost. Ginere-meu era om dintr-o bucată, un om care ştia ce vrea şi mi-era drag de el. Au avut un fecior, un copil ager, isteţ. Femeia mîngîie în neştire creştetul micuţului. Eram fericită. Amîndoi s-au făcut învăţători ; trăiau

în pace şi bună înţelegere. Îmi creştea inima de bucurie. Pentru că toate ieşiseră aşa cum se cădea, cum e rînduiala, şi acum, uite, tot ce-a mai rămas după ei sînt astea două numere — şaptesprezece şi optsprezece ! Parcă s-a prăbuşit cerul deodată şi mi-a zdrobit inima. De ce ? Pentru ce ? S-ar fi cuvenit totuşi să-mi spună şi mie fata mea, ginerele meu. Ei, însă, ziceau că aşa ceva nu se întreabă. Uite, şi tu tot aşa mă sfătuiai, că nu face să întreb, că-i degeaba. Dar de ce să-mi fie teamă ? Sînt soacra lui Cijan — nu ? — şi mama lui In-ciuan. Am să ies în stradă şi am să strig în gura mare, să vedem ce o să se-ntîmple ! Învîlvorată de mînie, răcnea mai mult decît vorbea, fără să-i pese că s-ar putea s-o audă cineva. Apoi bătînd copilaşul pe spate : Ei, nu ! N-are rost să-i dau băiatului un nume aiurea ; pe Da-nan, puişorul nostru, îl cheamă Cijan — auzi ? — Cijan ! Mă doare numai că n-am atîta putere să răzbun vieţile astea în floare !

E o asculta pe sora-sa năucit, cu frica în suflet. Şi tot trăgea cu urechea, pîndind dacă nu cumva se auzea vreun zgomot afară. În sfîrşit, cu inima pierită, apucă să-i spună :

— Ce zor ai, lasă-l să fie Sun. Doar nu-i cine ştie ce ! A ! Era cît pe ce să uit...

E vîrî mîna în buzunar, aducîndu-şi aminte deodată că acolo, pe drum, în noapte, însoţitorul lui îi dăduse un petic de hîrtie groasă, boţită, spunîndu-i că bărbatul, Cijan, îl rugase să-l înmîneze rudelor şi că el uitase

biletul în buzunarul pantalonilor. E luase cu teamă hîrtia în mînă, ca și cum ar fi fost o piază rea. Nu putea să n-o primească însă ; o pusese în palmă, apoi strîngînd cu băgare de seamă pumnul, parcă pe furiș, se grăbise s-o vîre în fundul buzunarului. După atîtea emoții prin cîte trecuse, în clipa aceea i se făcuse și mai rău.

— Știi, ne-au lăsat un bilet, îi spuse el făcînd să zornăie în haină niște bănuți de aramă.

— Ce ? Un bilet ?

Femeia tresări, simțind cum fiecare nerv i se încordează ca o strună. Speranța, speranța ce ți se trezește în piept, în clipa cînd dai fuga la poartă să ieși înaintea celui mult așteptat, o cotropi ca un val fierbinte. Și acum parcă-i răsuna în ureche rîsul fetei și al ginerelui său ; cu toate că nu trecuseră nici zece zile de cînd le auzise pentru ultima oară glasul, avea impresia că era despărțită de ei, de cine știe cînd, de ani și ani. Biletul, de bună seamă, avea să-i dezvăluie tot ce voia să știe despre ei, să-i dea un răspuns la întrebarea ce o chinuia, să dureze o punte de legătură între inima ei și inimile lor. În clipa aceea parcă de asta atîrna toată viața ei.

În sfîrșit, E scoase biletul : o bucată de carton, ruptă dintr-un pachet de țigări „Lian cijun", pe care se vedeau niște urme de degete și era arsă într-un colț. Pe dos, cîteva cuvinte scrise în grabă, cu creionul. Mijind ochii, E se apropie de lampă și începu a

citi : „Copiii tăi își așteaptă astăzi sfîrșitul, dar nu regretă nimic : te rugăm să nu-ți faci inimă rea".

— Asta e din cale-afară ! Să-ți vezi moartea cu ochii și să spui că nu regreți nimic !

„Te rugăm din tot sufletul să ai grijă de Da-nan, să-l crești ca să ne ia locul."

— Astea sînt așadar dorințele lor. Nu cer nimic, te roagă numai să-l crești cum trebuie pe Da-nan. Spun că Da-nan e totuna cu ei. Că dacă lui Da-nan o să-i meargă bine, vor trăi și ei mai departe prin el. Numai vorbele astea, că nu regretă nimic, întrec orice închipuire.

— Dă-mi să văd !

Femeia întinse mîna și luă biletul. Se uita țintă la el, sorbindu-l din ochi, ca un bibliofil pasionat o carte rară. Și totuși nu știa să citească.

În odaie era o liniște desăvîrșită. Abia dacă se auzea suflarea copilului. Și, cu toate că nu putea să citească biletul, femeia îl desluși cu inima ei. Nu numai că-l desluși, dar îi pătrunse atît de bine tîlcul, că i se dezvăluiră dintr-o dată gîndurile cele mai adînci ale fetei și ale ginerelui său, gînduri pe care pînă atunci nu izbutise să le înțeleagă. Și viața se revărsă parcă, deodată, cu puteri noi în toată ființa ei. Un simțămînt mîngîietor îi umplea inima. Se uită împrejur : de astă dată lucrurile din odaie, pe care le cunoștea în amănunțime, i se arătară în lumina lămpii așa cum fuseseră întotdeauna. Ciuli apoi urechea la zgomotele de afară, dar nu auzi nimic decît un glas ce cînta departe, acompaniat de o lăută chinezească.

— Da-nan, inimioara mamii, haidem sus la culcare.

Se sculă, îi sărută căpşorul şi-i puse biletul în buzunarul de la piept; apoi se îndreptă spre scară. Ochii ei trişti erau luminaţi de o duioşie maternă; pasul îi era mai sprinten, mai uşor ca înainte. Sălăşluia în ea hotărîrea de a lua asupră-şi toate grijile şi toată răspunderea unei mame.

— A-a... Copilul se trezi, dar nu deschise ochii; îşi încruntă doar sprîncenele micuţe şi gînguri dulce, tărăgănat: ma-ma !...

URĂRI DE ANUL NOU

De obicei mă întorceam din oraş cu trăsurica. Ajunsesem să-i cunosc aproape pe toţi ricşarii, vreo zece la număr.

Dintr-o singură ochire, zărind chiar numai pipa din care fuma foi de tutun, îmi dădeam imediat seama care dintre ei era.

Era mai ales unul, anume Lao-iui, grozav de iscusit în agăţatul muşteriilor. Cum te vedea, chiar de departe, se oprea locului şi începea să strige; era destul să întorci capul spre el, ca să te îmbie, arătîndu-ţi preşul de paie şi apucînd în mîini ulubele trăsuricii. Ceilalţi ricşari nici măcar nu încercau să-l concureze. Iar muşteriul se urca, fireşte, în trăsurica lui.

În timp ce trăgea trăsurica, Lao-iui avea tot drumul chef de vorbă. Era de fel din Meiciou, satul Sudunpo.

Cinci generaţii în şir, strămoşii săi fuseseră, rînd pe rînd, mai-marii ţinutului lor. Cînd să-i vină însă rîndul şi lui, familia scăpătase şi Lao-iui, neavînd încotro, plecase hoinar la Cendu. Se angajase în armată, fusese

la Iaciou şi Daţzianlu, muncise o vreme şi la cîmp, dar cum cîştigase o nimica toată, că nici măcar nu-i ajungea să le dea de mîncare alor săi, se văzuse silit să lase baltă tot.

Se apucase, atunci, împreună cu prîslea, să tragă la trăsurică. Băiatul mai mare era pe front; din soldat de rînd ajunsese comandant de pluton. Cam la cincisprezece-douăzeci de zile primea cîte o scrisoare de la el, de fiecare dată cu avionul, de undeva, din depărtare. Lao-iui nu ţinea niciodată minte în ce localitate anume fusese mutat fiu-său, dar totdeauna avea grijă să mă înştiinţeze:

— Ştii că iar l-a mutat pe feciorul meu, mi-a scris el unde, dar am uitat, îţi spun altă dată, domnule învăţător, neapărat îţi spun.

Într-un timp, însă, de cîteva ori în şir, întorcîndu-mă din oraş, n-am mai dat peste Lao-iui. Ceilalţi ricşari mi-au povestit că băiatul lui mai mic îşi vătămase pieptul şi căzuse la pat şi că maică-sa, plecînd urechea la vorbele unuia şi altuia, nu-l lăsase pe Lao-iui să cheme doctorul, să-l caute. Nu trecuseră nici trei zile şi băiatul se prăpădise. Lao-iui se dădea de ceasul morţii. Vărsase şiroaie de lacrimi şi el şi băbuţa lui. Au plîns ei ce au plîns, pînă cînd, într-un tîrziu, şi-au adus aminte că trebuia să-l pregătească pe băiat pentru ultimul drum.

Lao-iui vînduse doi porci ca să cumpere un coşciug. Mai înainte îşi făcuse socoteala să-i vîndă în ultima lună, a douăsprezecea, a anului. Cu banii pe care

i-ar fi luat pe ei se gîndise să-şi încropească, de bine, de rău, un negoţ, ca să scape de povara cărăuşiei. De aci încolo, însă, lucrul acesta nu mai era cu putinţă.

Într-o zi m-am suit din nou în trăsurica lui. M-am uitat la el şi am văzut că avea ochii roşii, de parc-ar fi băut cîţiva liani[1] de rachiu curat; avea obrajii scofîlciţi, stîngul mai mult decît dreptul, şi buzele schimonosite într-o grimasă de suferinţă.

Se petrecuse o schimbare cu el; era posac şi trăgea trăsurica fără să scoată o vorbă. Îl auzeam din ce în ce mai desluşit cum gîfîia ca un astmatic. Şi parcă simţeam şi eu ca o strînsoare în piept.

— Mă tot gîndesc, domnule învăţător, la zicala ceea că fiecare om culege ce-a semănat. Aşa să fie oare? deschise, în sfîrşit, gura Lao-iui.

Ştiam de ce-mi pusese întrebarea asta şi mi-am dat seama că orice i-aş fi răspuns, fie da, fie nu, n-o să fie mulţumit.

— Aşa ar fi după unii, am mormăit într-o doară. Eu, însă, nu m-am lămurit încă prea bine.

— Aşa să fie? M-am întrebat şi eu adeseori, şi mi-am întrebat inima. N-am trăit de cînd mă ştiu pe spinarea altora, n-am supărat pe nimeni pe tot întinsul „imperiului ceresc", n-am strivit în viaţa mea nici măcar un pui. De ce oare atunci să fiu atît de crunt pedepsit? Domnule învăţător, aţi auzit pesemne că feciorul meu, prîslea, s-a prăpădit. Se făcuse coşco-

[1] Măsură de greutate egală cu 37,3 gr.

gea flăcăul ager și voinic. Nu se poate să nu fi săvîrșit vreun rău. Ce anume, nu știu. Zău că nu știu; cel de sus putea într-un fel să mă îndrumeze, să-mi deschidă ochii, nu să mă pedepsească atît de năprasnic.

Mi-a venit atunci în minte o frază asemănătoare întîlnită în „Viața lui Bo I" din cronica lui Sîma Țian[1], unde e vorba despre doi frați care, după ce o viață întreagă au luptat pentru binele poporului, au pierit în pustiu de foame și frig, strigînd: „Asta să fie oare răsplata cerească pentru oamenii buni și cinstiți? Asta e așa-numita dreptate cerească?"

Nu știam ce să-i spun și atunci l-am întrebat și eu așa, pe negîndite:

— L-ai îngropat?

— Da, l-am îngropat. În locul de veci al unui vecin de-al meu, Cijan. Am vîndut doi porci cu patru mii de iuani; o mie am dat pentru loc și celelalte trei pentru coșciug... Un amărît de coșciug, ca o cutie de chibrituri.

— Numai atît ai luat pentru porci — patru mii?

— Să fi fost în decembrie, luam cu siguranță mai mult: și cinci, poate chiar și șase mii. Dar acum n-am avut încotro, m-am rugat de oameni să mi-i cumpere, și dacă i-au luat e numai c-au vrut să m-ajute. Puteam eu să mai țin la preț? Ei, da' ce să mai vorbim

[1] Mare istoric al antichității chineze (a doua jumătate a secolului al II-lea î.e.n. pînă la începutul secolului I), autorul *Însemnărilor istorice*.

despre asta! Feciorul mi s-a prăpădit, porcii s-au dus de haram. Tot ce-mi doream odată, a rămas dorință pustie, nu mi-a mai rămas acum decît să fac cărăușie, așa, de unul singur, pînă la adînci bătrînețe, pînă mi-o veni și mie ceasul.

M-am gîndit atunci că era de o vîrstă cu mine, născut prin 1894 sau 1895 și că avea deci aproape cincizeci de ani. Să facă pe cărăușul pînă-n ceasul morții, nici pomeneală. Încă vreo cinci, șase ani, și asta cu chiu, cu vai.

Am căutat să schimb vorba și l-am întrebat dacă în ultima vreme mai primise vreo veste de la băiatul lui mai mare.

— Da, da. Am primit acum cinci zile o scrisoare. I-am răspuns. Să știe și el c-a murit frate-său. M-am gîndit că poate n-o primește și de aceea i-am trimis-o cu avionul, recomandată și cu confirmare de primire. I-am scris că de aci încolo atîta fecior mai am pe lume, și să aibă grijă de el pe unde o fi, prin depărtări, să-și păzească sănătatea, că, ce să-i faci, războiul e lucru mare, pot eu să-i dau ordin de lăsare la vatră? Dar că după ce i-o izgoni de la noi, din țară, peste mare, pe pîrdalnicii ăștia de japonezi, să vină numaidecît.

— Bine i-ai scris! Eram într-adevăr mișcat pînă-n adîncul inimii.

— Păi chiar așa e, dacă n-o să ieșim biruitori din război, cui i-o mai tihni să trăiască? Întîi și întîi să biruim și pe urmă toate celelalte. Să-ți spun și du-

mitale de isprava ce mi-a povestit-o fecioru-meu, acum, în scrisoarea asta din urmă; cică băieţii de la el, din pluton, au pus mîna pe trei mitraliere uşoare şi pe nişte arme de la japonezi şi au luat şi cinci prizonieri. Şi că în atacul ăsta numai doi de-ai noştri au fost răniţi, nu cine ştie ce, la picior. Da, domnule învăţător, să ştiţi, fecioru-meu mai mare e băiat isteţ!

Şi se apucă să-mi spună de-a fir-a-păr tot ce-i mai scrisese fecioru-său. Ce mănîncă, cum e cantonat, cît costă orezul prin părţile acelea şi cum trăiesc oamenii. Cum luna trecută băiatul avusese răgaz să-şi coasă cu mîna lui o cămaşă, că bocancii de piele japonezi nu-s aşa buni ca sandalele de paie şi cîte şi mai cîte.

Cred că citise scrisoarea de zeci de ori, pentru că fiecare cuvînt fusese pritocit şi învăţat pe de rost.

S-ar fi spus că în acest timp aproape şi uitase de prîslea.

Se apropia Anul Nou şi Lao-iui m-a rugat să-i alcătuiesc şi lui nişte *ciulari*[1]. A ţinut apoi să-i copieze singur şi să şi-i lipească pe uşă. Mi-a mărturisit că de ani de zile nu mai pusese ciulari la uşă, dar că de astă dată voia neapărat s-o facă, ca să izgonească pentru totdeauna din casă duhurile rele, aducătoare de nenorociri. M-am apucat deci să-i ticluiesc ciulari care glăsuiau cam aşa: „Am un fecior, care luptă cu arma în mînă şi sînt mîndru de el.

---

[1] Fîşii de hîrtie pe care sînt scrise urări de Anul Nou şi care se fixează cu acest prilej pe uşile caselor.

Bine! La rîndul meu sînt cărăuş şi nu văd de ce mi-ar fi ruşine de asta."

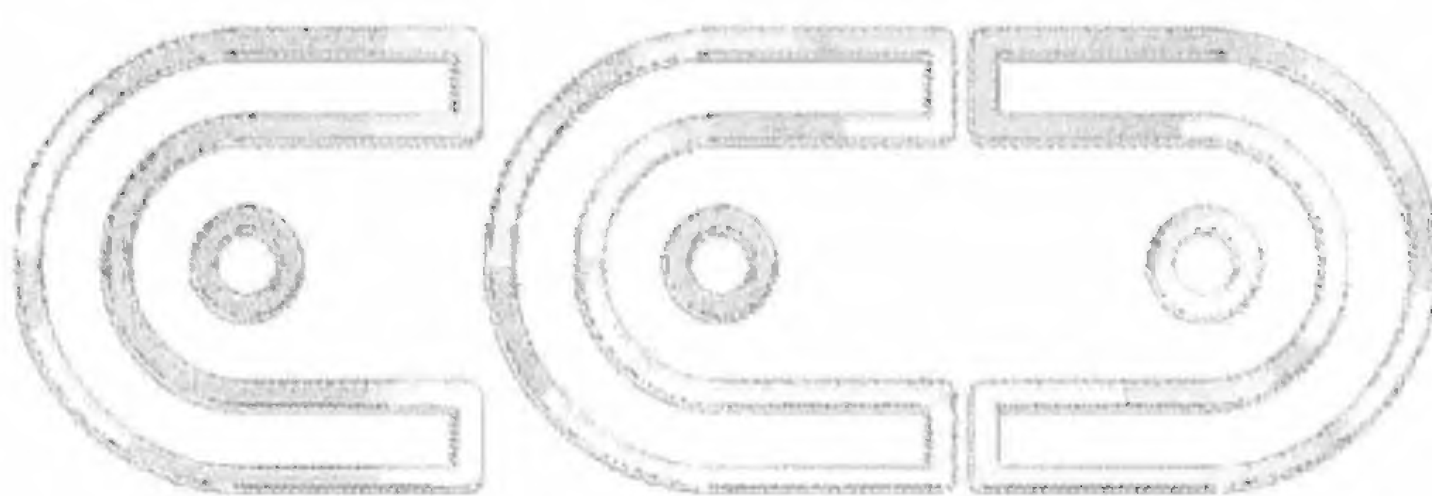
I-am explicat cam ce însemnau cele scrise şi el s-a apucat să copieze totul.

Într-o zi m-am suit din nou în trăsurica lui. Pe drum a deschis vorba:

— Ştii, învăţătorul de la noi din sat mi-a tălmăcit cuvînt cu cuvînt ciularii aceia pe care i-ai ticluit pentru mine şi abia acum m-am dumirit cum trebuie. Bine ai spus, foarte bine şi foarte adevărat! Parcă mi-ai fi luat vorba din gură. Am un fecior care luptă pe front, ca ţara lui să fie fericită. La rîndul meu sînt cărăuş, asta mi-e pîinea. Şi munca mea nu-i mai rea decît oricare altă meserie cinstită. Nu-i aşa, domnule învăţător, că asta ai vrut să spui? M-am întors spre el, încuviinţînd din cap. Aşa, domnule învăţător, dumneata ştii cu adevărat să te apropii de inima omului!

CUPRINS

Scanare și prelucrare digitală

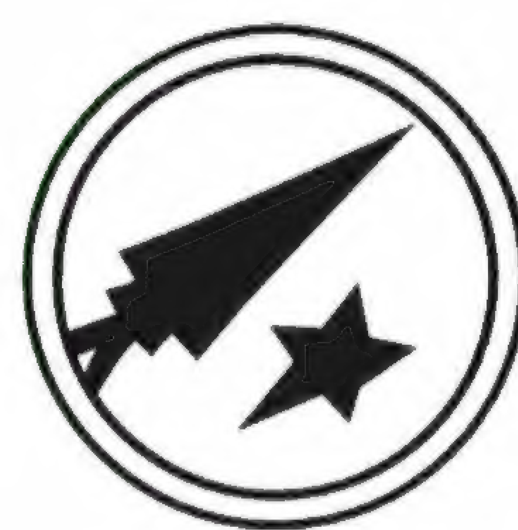
de

Anonim

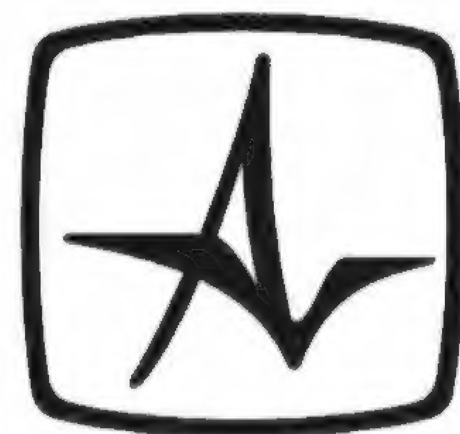
și

CAT Graur

Antwerpen

2023

